

TEHETSÉG

A Magyar Tehetséggondozó Társaság kiadványa

25 éves a Tehetség!

E 100. lapszámunkban, emlékezve az elmúlt negyedszázadra, az eddig megjelent írásokból rövidített válogatást közlünk.

„Nagy öröm a számomra, hogy a Tehetség újság századik számát az európai és a nemzetközi tehetséggondozás nevében is köszönhetem. 25 év egy emberöltő: az akkori tehetségek ma már saját gyermekeik, mentoráltjaik, diákjaik tehetségét is gyarapítják. Mindennek a lelkesítésében, szervezésében és szakmai munícióval való ellátásában élen jár a Magyar Tehetséggondozó Társaság és lapja, a Tehetség.”

*Prof. Csermely Péter akadémikus,
az Európai Tehetségsegítő Tanács elnöke*

„Az 1989-ben megalakult első magyar civil tehetséggondozó szervezet, a Magyar Tehetséggondozó Társaság több szempontból is nagy szakmai „úrben” kezdte meg tevékenységét. Ennek az úrnek az egyik fő jellemzője az volt, hogy a megelőző évtizedekben a tehetség témaköre szinte egyáltalán nem kapott teret a hazai pedagógiai, pszichológiai publikációkban.”

*Dr. Balogh László
a pszichológia-tudomány kandidátusa
a MATEHETSZ és a MTT elnöke*

Örömtánc.

Bemutadják a 2017. évi Örökség Alkotódíjas Fundák Kristóf koreográfus táncosai a Kecskeméti Katona József Színházban az idei Gyermekek Néptánc Antológián

Magyar Tehetséggondozó Társaság

4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
 Számlaszám: Budapest Bank:
 10102086-14988802-00000008
 Alakult: 1989-ben;
 www.mateh.hu
 Adószám: 19654487-1-09

Elnök: Balogh László
Örökös tiszteletbeli elnök:
 Czeizel Endre

Alelnökök:

Heimann Ilona
 Polonkai Mária
 Sarka Ferenc
 Tóth Tamás
 Turi Katalin

Titkár: Szénási Istvánné

Ügyvivő: Bohdaneczky Lászlóné

Az elnökség tagjai:

Balogh László, Bodnár Gabriella,
 Bohdaneczky Lászlóné, Dávid Imre,
 Heimann Ilona, Kormos Dénes,
 Polonkai Mária, Sarka Ferenc,
 Szénási Istvánné, Tóth Tamás,
 Turi Katalin
 (Állandó meghívott: Százdai Antal)

Felügyelőbizottság:

Gönczi Sándor (elnök)
 Bíró Gábor, Gyurcsó Gyuláné,
 Takácsné Laczó Szilvia

Szekciók és vezetők:

Dél-dunántúli: Turi Katalin

Felsőoktatási: Bodnár Gabriella

Gyermekvédelmi: Kollmann J. György

Kelet-magyarországi: Dávid Imre

Kémiai és környezetvédelmi:

Török Istvánné

Művészeti: Berta József

Nyugat-dunántúli: Mentler Marianna

Óvodai: Szilágyi Ildikó

Szakértői: Heimann Ilona

Tanítói: Németné Dávid Irén

Verseny szervezési:

Vasné Dömötör Rozália

**A MTT Honlap főszerkesztője
 és rendszergazdája:**

Varga Árpád

TEHETSÉG

a Magyar Tehetséggondozó Társaság
 negyedévente megjelenő szakmai,
 információs kiadványa

ISSN: 126-8084

Szerkesztőbizottság:

Heimann Ilona, Mező Ferenc,
 Százdai Antal, Tóth László

Felelős szerkesztő: Százdai Antal

Írásokat e-mailen várunk:
 mttehetség@freemail.hu

Korábbi lapszámok: www.mateh.hu

Kiadja a Magyar Tehetséggondozó
 Társaság
 Felelős kiadó: Balogh László elnök

Készült: Wondex Kft. Miskolc
 www.wondex.hu

Magyar Tehetséggondozó Társaság

Dr. Balogh László
 elnök

www.mateh.hu

Aktuális

A Magyar Tehetséggondozó Társaság Elnöksége és Felügyelőbizottsága 2017. december 6-án együttes ülést tartott. A napirendi pontok közül kiemelt jelentőségű volt a „Cselekvési terv a MTT-szekciók munkájának továbbfejlesztéséhez”, előadója Turi Katalin alelnök volt. A javaslatokat az Elnökség elfogadta, s ezek alapján konkrét feladatok megoldásának előkészítésére az Elnökség tagjaiból 2-3 fős csoportok alakultak. Ugyancsak kiemelt fontosságú napirend volt a „Cselekvési terv a MTT gazdasági helyzetének megerősítésére, új források feltárására”, amelyet Tóth Tamás alelnök és Kormos Dénes elnökségi tag terjesztette elő. A konkrét feladatok megoldásának előkészítésére az Elnökség tagjaiból e témakörben is kisebb csoportok alakultak. Mindkét témakör tennivalóinak tárgyalása folytatódik a következő elnökségi ülésen, mivel e feladatok megoldásához hosszabb periódus szükséges. Tárgyalt a vezetőség a MTT tagsági listájának pontosítási folyamatáról, a MTT-ről szóló új tájékoztató anyagok tartalmi kérdéseiről. Ez utóbbi keretében a MTT-Honlapra készült bővebb tájékoztatót, amely már olvasható is a „Rólunk” rovatban, az Elnökség elfogadta. A nyomtatásban megjelenő rövidebb szóanyagot a következő elnökségi ülésen ismét megvitatjuk, akkor kerül

elfogadásra. Napirendre került a MTT emblémájának felülvizsgálata is, mivel javaslat érkezett módosítására. A végső döntés a Közgyűlés hatáskörébe tartozik, ennek összehívásáig (időpont alább megtalálható!) az Elnökség kialakítja javaslatát.

Ismét felhívjuk a Társaság tagjainak és más érdeklődőknek a figyelmét, hogy a MTT Kelet-magyarországi Tagozata szokásos tavaszi nagy konferenciáját 2018. április 13-14-én rendezi a törökszentmiklósi Bethlen Gábor Református Általános Iskolában, ahol az Intézmény komplex tehetséggondozó programja indulásának 30. évfordulója alkalmából az 1987. óta elért eredményeket tekintjük át, elemezzük. A részletes program és a jelentkezési lap a Honlapunkon (www.mateh.hu) lesz elérhető.

Ugyancsak fontos információ, hogy a Magyar Tehetséggondozó Társaság 2018. évi rendes Közgyűlését május 26-án (szombat) 11 órai kezdettel tartja Budapesten, az Európa 2000 Középiszkolában, cím: 1143 Budapest, Gizella út 36. (<http://www.europa2000.hu/>) A részletes programról a Honlapunkon megjelenő meghívóból is tájékozódhat a tagság.

Dr. Balogh László
 elnök

Aforizmák

„Annyi mindenfélehez nem értek, hogy az már sokoldalúságnak számít!”

(Örkény István)

„Nem értünk rá tanulni, mert folyton tanítottak.

(Karinthy Frigyes)

„Okos dolog fontosnak lenni, de a legfontosabb dolog okosnak lenni.”

(Kínai mondás)

„A tehetség: sok-sok türelem.”

(Guy de Maupassant)

„A kételkedés éppoly fontos nekem, mint a tudás.

(Dante)

„A tehetségeselek elhanyagolása, a nemzet gazdaságának lelkiismeretlen eltérőzése.”

(Révész Géza)

„Nincs lényegi összefüggés a tanulás és a bölcsesség között.

(F. Bacon)

„A szorgalom hatalmas támasz a közép-szerű tehetségnek is.”

(Seneca)

Köszöntők

Nagy öröm számomra, hogy a Tehetség újság századik számát az európai és a nemzetközi tehetséggondozás nevében is köszönhetem. 25 év egy embe-
röltő: az akkori tehetségek ma már saját gyermekeik, mentoráltjaik, diákjaik tehetségét is gyarapítják. Mindennek a lelkesítésében, szervezésében és szakmai munícióval való ellátásában élen jár a Magyar Tehetséggondozó Társaság és lapja, a Tehetség.

Hadd fogalmazzak meg a tehetség építésében fontos három tanácsot. Élünk Life-Flow-ban: azaz érezzük át minden új élethelyzetben a minket kiteljesítő új lehetőségek megtalálásának és megoldásának az örömét. Élünk Think Big-ben: azaz tiszteljük meg magunkat az általunk még éppen megoldható legnehezebb feladattal. Végezetül: élünk Network-ben: azaz ismerjük meg leginkább azokat, akikkel a legkevésbé értünk egyet, mert tőlük tudunk a legtöbbet tanulni. A tehetség kibontakoztatásának azonban van egy másik oldala is. Nem abban van az igazi bölcsesség, hogy kitalál az ember valamit, és azt keresztülnyomatja minde-

nen és mindenkin a környezetében könyörtelenül. Az igazi bölcsesség abban rejlik, ahogyan az ember megérzi azt az irányt, amerre a világ menni akar, és megérzi azt a sebességet is, ahogyan ebbe az irányba éppen akkor menni lehet. A tehetség, a kreativitás kibontakozása táguló tereket igényel. Új tereket kinyitni csak pozitív gondolkodással lehet. A szeretet és az együttműködés erényei tehát nemcsak önmagukban a kiválóság jelei, hanem egyben a sikeres tehetséggondozó munka egyik legfontosabb alap-pillérei is. A kreativitás azonban nem csak játékoság, és nem csak az új terek megtalálásának és mások számára való megnyitásának a képessége. Az igazi kreativitás hasznot is hoz.

A kreativitás fogalmának a teljességében benne van tehát a környezet ismerete, a hagyomány tisztelete is. Ezért is olyan fontos az a 25 éves hagyomány, amelyet lap jelent. Ennek a folytatásában kívánok a Magyar Tehetséggondozó Társaság és a lap vezetőinek és munkatársainak nagyon sok örömet!

*Prof. Csermely Péter akadémikus,
az Európai Tehetségsegítő Tanács elnöke*

Az 1989-ben megalakult első magyar civil tehetséggondozó szervezet, a Magyar Tehetséggondozó Társaság több szempontból is nagy szakmai „űrben” kezdte meg tevékenységét. Ennek az űrnek az egyik fő jellemzője az volt, hogy a megelőző évtizedekben a tehetség témaköre szinte egyáltalán nem kapott teret a hazai pedagógiai, pszichológiai publikációkban.

Bár a pedagógusok lelkiismeretesen keresték a tehetségigéreteket, s hatékonyan fejlesztették is őket saját tapasztalataik alapján, de nem jutottak hozzá a megfelelő elméleti alapokhoz, s nem volt mód arra sem, hogy tapasztalataikat írott formában átadják egymásnak. A Tankönyvkiadónál 1989-ben jelent meg az első tehetség-témakörű tanulmánykötet (Tehetséggondozás az iskolában, szerk. Ranschburg Jenő) a második világháborút követően, bizonyítva ez is a több évtizedes űrt. Ennek megfelelően egyik fontos céljaul tűzte ki a MTT a tehetséggondozás korszerű szemléletének terjesztését írott formában is, így jött létre a Tehetség folyóirat 1993-ban. Kezdetektől fogva hallatlanul színes repertoárja alakult ki a folyóiratnak, s ezt jelzi a következő felsorolás is. Az egyik törekvés az volt, hogy elméleti témájú írásaival gazdagítsa a szakemberek és más olvasók tudását a tehetséggondozás legújabb kutatási eredményeiről, a tehetség-ügy iránt mélyebben érdeklődők számára közvetítse a legkorszerűbb pszichológiai, pedagógiai ismereteket a tehetség témakörében. A másik fontos célkitűzés volt, hogy terepet adjon a gyakorló szakemberek információcseréjéhez: nagyon sok hasznos gyakorlati tapasztalat volt már akkor is a tehetséggondozás műhelyeiben, ezeket fontos volt széles körben terjeszteni, s ennek a kihívásnak a Tehetség maximálisan eleget tett és tesz ma is. A harmadik ilyen nagy érték, hogy gazdag aktuális információs anyagával a

folyóirat motorja kívánt lenni a magyar tehetség-ügynek: folyamatosan tájékoztatást adni a legjelentősebb hazai történésekről, programokról, konferenciákról, s ugyanakkor nemzetközi kitekintést is felvállalni. 2008 után tovább gazdagodott a szakmai repertoár, a Nemzeti Tehetség Program kiemelt szerepet kapott a publikációkban. E széles spektrum eredményeként a tehetség-ügy iránt érdeklődők széles táborát tudta és tudja megszólítani az újság, a tehetségkutatóktól a gyakorló pedagógusoktól a szülőikig mindenki talál magának hasznosítható írásokat.

A folyóirat folyamatos megjelenését külső támogatók is biztosították, az Apáczai Kiadó közel tíz éven át nyújtott anyagi támogatást munkánkhoz, az utóbbi években pedig jelentős szakmai és más típusú segítséget kapunk a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek programjainak keretében, ezekért a támogatásokért ezúton is köszönetet mondunk. Köszönet illeti mindazokat is, akik írásaikkal megtisztelték folyóiratunkat, nélkülük sem lehetett volna sikeres a MTT ezen vállalkozása.

Legnagyobb köszönet azonban a színvonalas tartalom biztosításáért Százd Antal felelős szerkesztő úrnak és a szerkesztőség többi tagjának, valamint a nyomdai megjelenés koordinálásáért Sarka Ferenc alelnök úrnak jár! Ezúton is gratulállok hosszantartó sikeres tevékenységükhöz, s mindannyiunk nevében kívánom, hogy még hosszú éveken át azzal a szakmai hozzáértéssel és lelkesedéssel végezzék munkájukat, ahogyan ezt eddig is tették! Így van remény arra, hogy a Tehetség folyóirat szakmai hasznossága még tovább erősödik - minden, a tehetségek kibontakoztatásáért felelősséget érző magyar örömeire, s hatékonyan szolgálja a jövőben is a Nemzeti Tehetség Program minél magasabb színvonalú megvalósulását!

*Dr. Balogh László
a pszichológia-tudomány kandidátusa
a MATEHETSZ és a MTT elnöke*

Egy emberöltőnyi idő, 25 éve telt el 1993-tól, vagyis azóta, hogy a Tehetség lap a Magyar Tehetséggondozó Társaság (MTT) szakmai, információs kiadványaként megjelent.

Erre emlékezünk ezzel a lapszámmal, amely éppen a 100. a sorban.

Mivel is tekinthetünk vissza a leghívebben erre a lapkészítők számára nem mindig könnyű időszakra, hisz nem ritkán még azzal is szembesülnünk kellett, hogy a politikum változó igényei, elvárásai az állami támogatások terén, a gazdaság sokakat egyénileg is megviselő nehézségei szűkítik a szponzori lehetőségeket és a kiadáshoz szükséges forrás hiánya a lap megszűnéséhez vezet.

Ezeket az időszakokat azonban mindig sikerült túlélnünk. Ebben eminens érdeme volt mindig a Társaság vezetőinek, akik kreativitása, figyelme előteremtette a kiadáshoz szükséges fedezetet, így minden évben meg tudtuk jelenni. Köszönet illeti a szerzőket is, akik akkor is megtiszteltek írásaikkal, amikor költségeik megtérítését sem tudtuk vállalni. A lap új formátumban, pénzügyileg szilárd alappal indult 2006-tól, köszönhetően Balogh László elnök úr és Esztergályos Jenő igazgató úr, a tankönyvkiadás tartalmi megújítását hozó Apáczai Kiadó vezetője között született megállapodásnak, amely méltó körülményeket teremtett számunkra a zavartalan munkához, nem feledkezve meg szerzőink munkájának méltányos elismeréséről sem. Az Apáczai Kiadó állami kézbe kerülésével ez a lehetőség megszűnt, de a kiadás feltételei továbbra is biztosítottak, ezúttal az állami forrásból gazdálkodó Magyar Tehetséggondozó Szervezetek Szövetsége (MATEHETSZ) teremti meg ehhez az alapvető feltételeket. Köszönet érte.

A gazdasági körülmények mellett érdemes szólnom a negyedszázadot jellemző szakmai körülményekről is. Negyedévente jelenünk meg, így ennek megfelelően a friss információk, aktualitások gyors megjelentetésére eleve nem vállalkozhatunk.

A MTT kezdeti éveire korántsem volt jellemző az utóbbi időszakról tapasztalható szervezettség, programjainak bősége, így a lapban nem jelent meg annyi – oldalszám meghatározta - rövid szakmai tanulmány, az egyesületi életet meghatározó konferenciákról szóló beszámoló, mint manapság, így nagyobb teret kaptak az egyéb, mondhatni könnyedebb írások, interjúk. A jelenlegi tartalom célszerűbb a lap küldetéséhez, mivel széleskörűen mutathatja be a hazai tehetséggondozás helyzetét, a pedagógiai törekvéseket, a közoktatási nevelő-oktató munka tehetségevelő oldalát. Külön öröm, hogy a felsőoktatásban tevékenykedők is egyre több tematikus írással, a pedagógiai gyakorlatot segítő elméleti szakmunkával gazdagítják kiadványunkat.

Ami a gyakorlatot illeti, talán ez az a terület, amely kissé háttérbe szorul, mivel az eddiginél több olyan közleményre lenne szüksége, amely egy-egy sikeres iskolai tehetséggondozó tevékenységet mutat be; leírva, hogy mit, hogyan tettek és az milyen eredményt hozott az intézményi szakmai munkában. Tapasztaljuk, hogy a gyakorló pedagógusok általában nem szívesen írnak munkájukról, de bizakodunk, hogy a jövőben a jelenleginél több olyan írást olvashatunk, amely a mesterségbeli tudásról szól, példát és biztatást adva a hasonló eredményeket felmutatni kívánó kollegáknak.

Köszönöm a kiadónak, a szerzőknek és az olvasóknak, hogy segítik a tehetséggondozók szakmai munkáját azzal is, hogy megjelentetik, írják és átlapozzák lapunkat!

Tisztelettel és üdvözlettel:

Szárdi Antal
felelős szerkesztő

A lapban megjelent, kézzel írt gondolatok ismert emberektől

„Hogy mire vagy képes, az a legfontosabb!” - Lukács Sándor színművész (1994./1.szám.)

***

„Az igazi tehetség tudja, hogy a tudományban rövidtávon, nem feltétlenül hasznos, ami igaz és egyáltalán nem biztos, hogy igaz, ami rövidtávon hasznos.” – Vizi E. Szilveszter akadémikus (1994./1. szám.)

***

„Kedvenc jelmondatom a delphoi ógörög templom felirata, akár a tehetségkutatás jelszava is lehetne: Gnóthi szeautón anthrópon onta. – Ismerd meg önmagad, emberi mivoltodban.” – Adám György akadémikus (1994./2. szám.)

***

„Tehetség? Szenvedélyes érdeklődés” – Teller Ede professzor. (1994./3. szám.)

„Én boldog pillanataimban gyermeknek érzem magamat és akkor derűs a szívem, ha munkámban játékot fedezek föl.” – egyetértek József Attilával! Gross Arnold (1929–2015) Kossuth-díjas grafikus, a Nemzet Művésze. (1994./3. szám.)

***

„A zseni nem tanul, hanem tud!” – Sebeők János (1958) író, publicista (1994./3. szám.)

***

„A tehetség: lehetőség + önismeret.” – Hegedűs Géza író, egyetemi tanár. (1994./4. szám.)

***

„A tehetség belátásom szerint: a BIZALOM jele. Ezzel visszaélni is lehet, mert az Ő türelme végtelen, de helyesebb élni vele, mert a mi időnk viszont véges! Budapest, 1994, november 10. Szeretettel:” – Szörényi Levente zenesz. (1994./4. szám.)

„Tehetség” a Tehetségben, szeretettel” – Hofi Géza (1936-2002) Kossuth-, és kétszeres Jászai Mari-díjas, Erdemes és Kiváló művész, humorista, színész. (1995./1. szám.)

***

„Mit ér a tehetség, ha nem kísérelt?” – Móricz Virág (1909-1995) író (1995./1. szám.)

„A tehetség a legnagyobb természeti kincsünk – becsüljük meg!” Czeizel Endre genetikaprofeszor. (1995./1. szám.)

***

„A tehetség adomány! A zsenialitás adomány és csapás egyszerre. De a legtragikusabb sors, ha valaki majdnem zseni. Amikor csak egy hajszál választja el attól, hogy megalkossa amit akar, de örökre elválasztja.” – Popper Péter pszichológiai professzor. (1995./2. szám.)

Negyedszázada jelent meg a TEHETSÉG szaklap

Sarka Ferenc

A Magyar Tehetség gondozó Társaság 1989.-ben alakult meg Szegeden. Három évvel később 1992.-ben a társaság megalapította a Tehetség szaklapot. A Társaság ezt egy olyan folyóiratnak

gondolta akkor, amely negyedévente jelenne meg. Felelős szerkesztője Százd Antal, a MTT választmányi tagja lett, aki nagy munkával, tehetség iránti elkötelezettséggel, kitűnő írói vénával egy olyan színvonalas lapot képzelt el, amely magas szakmai színvonalon tájékoztatja olvasóit. Azóta is ebben a szellemben és magas színvonalon irányítja a szerkesztői munkákat.

MŰVELŐDÉSI ÉS KÖZOKTATÁSI MINISZTERIUM

Nyuz: .. 9/52/1483/1992.....

OKIRAT

TEHETSÉG

első lap alapításáról

A Minisztertanács 117/1989. (XII. 22.) MT rendelese alapján az ifj. Százd Antal a Művelődési és Köznevelési Minisztérium nyilvántartásba vett.

Alapító neve: Magyar Tehetseg Gondozó Társaság
 címe, telefonszáma: 1047. Bp. Lőrinc u. 13.
 Témaköre (idegkör): Tehetseg gondozásról, képzésről
 Szerkesztőség vezetőjének neve: Százd Antal
 lakcíme, telefonszáma: 1224. Bp. Krisztina u. 2. III/7.
 Szerkesztőség címe, telefonszáma: 1224. Bp. Krisztina u. 2. III/7.
 Kiadórnak feljeli neve: dr. Csizsel Endre
 lakcíme, telefonszáma: 1224. Bp. Krisztina u. 2. III/7.
 Kiadó neve: Magyar Tehetseg Gondozó Társaság
 címe, telefonszáma: 1047. Bp. Lőrinc u. 13.
 Budapest, 19. 92. december 7.

A Társaság a szaklap megalapításával mindenekelőtt a társadalom és a pedagógusok figyelmét akarta ráirányítani a tehetségügyre. Azt kívánta elérni, hogy a napi pedagógiai gyakorlatban a tehetségek segítése is legalább akkora társadalmi figyelmet és központi támogatást kapjon, mint amekkorát például a hátrányok korrekciójára és kompenzálására szoruló gyerekek kapnak, akik dicséretes figyelemben, segítségben részesülnek az állam részéről.

Az első szám 1993-ban jelent meg melyben Százd Antal az szaklap szerkesztője az alábbiakban fogalmaz: „Ön a Magyar Tehetseg gondozó Társaság negyedévente megjelenő szakmai információs kiadványát tartja a kezében. Reméljük lapunk elolvasása után Ön is tapasztalja, hogy kiadványunk tartalmát és szemléletét tekintve új feladatot vállal: írásával ki-mondottan a hazai tehetségügyet kívánja szolgálni.”

1997 decemberében lett 5 éves a Tehetség újság. Az évfordulón köszöntötte a társaság elnöke mellett a lapot Göncz Árpád köztársasági elnök is.

2007-ben jelentős esemény a társaság életében a szokásos éves konferencia mellett a Tehetség szaklapunk kiadásának 15 éves évfordulójára való felkészülés volt. A társaság elnöke dr. Balogh László így köszöntötte a jubileumra készülő újság olvasóit. „Új fejezet kezdődik a magyar tehetség gondozásban a TEHETSÉG folyóirat most megjelenő számával. Az 1989 - ben megalakult Magyar Tehetseg gondozó Társaság kiadványa immáron a tizennegyedik évfolyamnál tart, és már az évfolyamok száma is jelzi, hogy az újság jelentős szerepet vállalt a rendszerváltást követően a korszeri pszichológiai, pedagógiai szemléleten nyugvó tehetség gondozási elméleti alapok, módszerek, szervezeti formák hazai elterjesztésében. Megragadva ezen alkalmat köszöntöm

a folyóirat olvasóit elsősorban a tehetséges gyermekeink felkutatásáért és fejlesztésért legtöbbet tevő pedagógusokat, de ugyanígy a szülőket is és minden érdeklődő olvasót. Hisszük hogy még sok felderítetlen érték van közoktatási intézményeinkben a tehetség gondozás terén, amelyek közreadása jelentősen elősegítheti, hogy a mostaninál is hatékonyabban végezhessük a tehetséges diákok felkutatását és fejlesztését.”

2007-ben új rovat indult, az elnöki tájékoztató, az Aktuális. Ez minden számban a 2. oldalon kapott helyet és ad negyedévente tájékoztatást az elnökség, a választmány és a társaság munkájáról. A társaság elnöke ebben a rovatban azokra a legaktuálisabb eseményekre, változásokra, lehetőségekre hívja fel a figyelmet, amelyek a Magyar Tehetseg gondozó Társaság életében fontosak, s amelyek a magyarországi tehetség gondozás előrehaladásában is meghatározóak lehetnek. „A cél ezzel, hogy a legfontosabb hírek széles körben terjedhessenek mind a szakemberek mind az érdeklődők körében, s így a lényeges változások iránya mindenki számára világos legyen.” írja Balogh László

2008-ban jubileumi konferencia keretében köszöntöttük a 15 éves TEHETSÉG szaklapunkat, amely külön számmal kedveskedett a tagságnak. Az Apáczai Kiadó központjában megtartott bensőséges és jó hangulatú ünnepségen Százd Antal felelős szerkesztő emlékezett az indulás éveire felidézve a szerzőket, a riportalanyokat és az elröppent 15 év jellemzőit.

2013. 20 évvel ezelőtt jelent meg a TEHETSÉG szaklap. Ebben az évben fő feladataink között szerepelt a társaság 2014 évi (25 éves Debreceni jubileumi) szakmai konferenciájának előkészítése. Nagysikerű szakmai konferenciára és éves közgyűlésre ebben az évben Pécsen került sor. Intenzív munkák zajlottak a szekciókban. A szekciók munkájáról először adott számot az újság valamint tájékoztatta olvasóit a sikeres pályázatok megvalósításáról. Az elnökség megállapította, hogy a TEHETSÉG továbbra is magas színvonalon jelenik meg köszönhetően elsősorban Százd Antal felelős szerkesztő úr lelkiismeretes munkájának. **Szakfolyóiratunk a jövőben is aktív szerepet kíván vállalni a tájékoztatás mellett abban is, hogy folyamatosan közöl aktuális szakmai kérdéseket, valamint hírt ad a Nemzeti Tehetség Program megvalósításáról melyben szorosan együttműködik a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetségével.**

A szerző
 a Magyar Tehetseg gondozó Társaság
 alelnöke

Gondolatok a tehetségről

Dr. Vizi E. Szilveszter

„Magyarország mindig is nagyon gazdag volt szellemi tőkében, szürkeállományban, mindig nagyon gazdag volt tehetségekben. Az elmúlt évszázadok

során, de főleg a XX. században rengeteg magyar alkotó értelmiségi ment Amerikába, Németországba, Angliába, Franciaországba, ahol aztán többségük szép karriert csinált, sikeresen dolgozott, alkotásaival gyarapítva új hazáját és nem egyszer a világörökséget.

Sajnos Kelet-Európa országai, de különösen a szovjet birodalom vezetése évtizedeken keresztül lemondott az állandó megújulást, változást hirdető tudásról, a szakértelemről, amelynek az alkotó értelmiség, a tudós volt és lesz a hordozója. Lemondott róla, mert az igazi tudós, az alkotni vágyó értelmiségi gondolkodásmódjának lényege a az állandó kételkedés idegen volt számára, s a kételkedés a rendszer abszolút tökéletességének dogmáját veszélyeztette...

Magyarországnak nagy esélye, hogy olyan értelmisége van, amely képes arra, hogy felzárkóztassa az országot.

Sajnos kellő megbecsülés hiányában ezt a szürkeállományt, ezt a szellemi tőkét könnyen elveszíthetjük. A nyugatra menőket, tovább az ott élő legjobbjainkat haza kell hívni, de ez csak akkor eredményes, ha olyan légkört, gazdasági körülményeket teremtünk, amely vonzerőt gyakorol. Nem megengedhető, hogy felső oktatásunk, tudományos alap kutatásunk színvonala tovább romoljon, különben ez az alkotó értelmiségünk, kiemelkedő képességű rétegének további elvesztését eredményezi. Tehetséggondozó, felkaroló, tudománybarát, értelmiséget támogató politikát kell folytatnia az országnak...

Az új politikai elitnek fel kell ismernie, hogy milyen nemzeti kincs van ebben az országban... Az elmúlt három évben a Magyar Tudományos Akadémia kutatóinak létszáma már 30%-kal csökkent, amiben benne van a megújulás szándéka is, de azért ott érződik a pénzügyi restriktív politikának a hatása is. Az ország gazdasági helyzete nagyon nehéz, de a tudomány, a felsőoktatás helyzetét kiemelten kell kezelni. Az alkotó értelmiség gondját az ipar, a mezőgazdaság vagy a nyersanyag problémáitól eltérő módon kell kezelni... A szellemi tőke olyan, hogyha megérzi a bizonytalanságot, akkor

a számára kedvezőbb körülmények közé vándorol...

A tehetségről csak annyit, hogy amikor egy nemzetközi felmérés keretében felmérték általános és középiskoláink egy-egy osztályának szellemi képességét, kiderült, hogy az illető korosztályok a világ élvonalába tartoznak, bizonyítva, hogy a magyar közoktatás jó, fiataljaink tehetségesek. Jók az egyetemisták is, bár hallatlanul nehéz körülmények között működnek, jók a kutatóink is, hiszen nagy az érdeklődés irántuk nyugaton...

Évszázados tapasztalat, de különösen a XX. században történtek azt bizonyítják, hogyha egy ország nagyon nehéz gazdasági helyzetben van, de van elegendő erkölcsi ereje és szellemi tőkéje, akkor megújulhat, gazdaságilag felzárkózhat. Ez a mi reményünk is. Széchenyi István szavai bár örök érvényűek, napjainkban mégis igazabbnak hatnak, mint valaha: 'A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma.'

A szerző (1936) Széchenyi Nagydíjas orvosprofesszor, agykutató, akadémikus, kutatóintézeti igazgató; 2002-től 2008-ig a Magyar Tudományos Akadémia elnöke volt.

Megjelent a lap 1993./2. számában.

Dr. Harsányi István

„...Az emberiség története beszédesen igazolja, hogy a legjelentősebb emberi teljesítmények forrása a gondolkodás fészke, az agyvelő szürkeállománya, az intelligencia, a

szellemi teljesítmény. Ennek minősége az örökléstől és a tanulástól függ. Sokak hiedelmétől eltérően, amely szerint a tehetség feltétlenül kibontakozik, és 'eget kér magának' tudnunk kell, hogy inkább Csokonainak van igaza, amikor ezt mondja: „Hány jó ész lett vaddá, hogy nem mivelték? Hány polgár bunyikká, hogy nem nevelték...”, stb.

Minél inkább terményígérő egy talaj, annál nagyobb gonddal, hozzáértéssel kell azt megművelni. A magyar közelmúlt milyen helyrehozhatatlan

mulasztást követett el azzal, hogy legtermékenyebb tehetségeinek java részét nem maga számára nevelte ki, ha kinevelte, vagy gyenge volt ahhoz, hogy itthon tartsa őket. Méretetlen veszteség érte a magyar glóbuszt azzal, hogy sok, azóta bizonyított tehetséget 'üzött el' itthonról a bűnös politika. Vigyázzunk, hogy ez a műhiba soha többé meg ne ismétlődjék! Sok magyar érték már nem tud visszatérni, magyarságot, nemzetet gazdagítani és sok már nem is akar. Ahhoz, hogy szellemi kincseinket meg tudjuk tartani, a másutt megtalálható értékeknél erősebb húzóerővel rendelkező életet kell teremtenünk itthon. Még a visszajönni már nem tudó legjavát is rágja, pusztítja belülről valami nosztalgia, honvágy s megakadályozza, igazi boldogságuk kibontakozását. Sajnos, ma sem törődünk eléggé a magyar jövővel. Nem válik bennünk nyugtalanító követelménnyé, hogy iskoláink, szinte a tegnap feladataira nevelt pedagógusaink

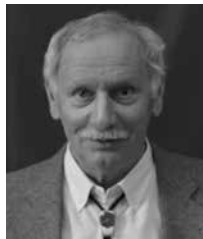
helyett olyan pedagógus nemzedéket neveljünk, amely már a holnapután feladataira képes nevelni az ifjúságot. Uram Isten, micsoda nyugati és ázsiai példák állnak előttünk a jövő feladataira nevelés terén! Hanyad rendű pályán kullognak, gyötörődnek iskoláinkban szűrnyalásra született ígéretet! Pedig jó szemű pedagógusnak, a tehetségfejlesztés módszereiben jól képzett felnőtteknek már nem nehéz felismerniük a mocsanó zsenit, a villanó tehetséget. Barátaim, szülők, nagyszülők ne hagyjátok elsorvadni, innen elmenekülni a magyar tehetségígéreteket!

A szerző (1908-2002) magyar-latin szakos tanárként végzett, Svájcban tanult pszichológiát, a hazai rokokó jelenségköréből doktorált, a sárospataki tehetségkiválasztó mozgalom egyik szervezőjeként ismert; több könyv és közel ezer pszichológiai, pedagógiai, tehetséggondozás tárgyú publikáció szerzője, a Magyar Tehetséggondozó Társaság egyik alapítója.

Megjelent a lap 1993/3. számában.

Értelmi fogyatékoság és tehetség

Tóth Zoltán

„Keyes regényében a súlyosan fogyatékos Charlie-nak egy kiválóan dresszírozott kísérleti egér – Algernon – volt a vetélytársa. Együtt, egy szinten keresték a labirintusból az élelemhez, a sikerhez vezető utat. Ki-ki a magáét.

Az agyműtéten átesett fogyatékos Charlie nevelője példátlan segítségével lekörözte Algernont és később ép értelmű társait is... Vajon hány fogyatékos Charlie él a világon, aki speciális műtét nélkül is átlagon felül teljesíteni? Akadnak-e olyan nevelők, akik orvosi beavatkozás nélkül is csodát tehetnek? Olyan apróbb, helyi csodát. Azok a gyermekek, akik kiszorulnak az épek versenyéből, akik – legtöbbször

kudarccal, sikertelenséggel telve – vizsgálatokkal és sokszor megalázó véleményekkel a hátuk mögött az értelmi fogyatékosok számára kijelölt iskolába kerülnek. Az egyetlen helyre, ahol némi esélyük van a fölzárkózásra az épek világához... Tény, hogy egy fogyatékos embernek is lehet önmagában kiváló hallása, labdaérzéke, beleélő képessége. Csakúgy, mint az épeknél, az értelmileg sérült gyermekek körében is bizonyos ez a tehetség csírája. Az ezzel foglalkozók tudják ezt. És azt is tudják, mennyivel nehezebb megtalálni és felszínre hozni. Hihetetlenül hosszú és igen ritka az olyan szintű együttműködés megteremtése és gyakorlása, ami a sérült funkciók ellenére is képes kibontani, és – talán – tehetséggé emelni az alig fölismerhető, törekeny 'tehetségcsírákat'. Valószínűleg igazuk van, ha most elnézően mosolyognak. A fogyaté-

kosság korlátai ugyancsak kézzelfoghatók. Vajon lehet-e hegedűművész valaki csupán egy-két futamig terjedő virtuóz technikával, tökéletes muzikalitás nélkül? Aligha. De a megéltetés határa az embertől függ. Ítélnék felfogásuk, meggyőződésük, tapasztalataik szerint. Mi gyógypedagógusok is ezt tesszük. A gyermekekkel hivatászerűen foglalkozók számára bizonyos egyértelmű a helyzet. Legyen bármilyen szintű, rangú iskola, műhely, egyetem, gyülekezet, keresni, kutatni és művelni kell a tanítványok tehetségét. Rajtunk, gyógypedagógusokon nem múlik.”

A szerző (1954) gyógypedagógus, köznevelési szakértő, három évig volt egy csepeli speciális általános iskola igazgatója; jelenleg nyugdíjas.

Megjelent a lap 1993/3. számában.

Dr. Hegedűs Géza

„Az alapnehézség, hogy többféle, egymástól nagyon különböző tehetség van. A különféle hajlam érvényesítésének átlagosnál nagyobb lehetősége a tehetség. A különböző lehetőségeket rejtő tehetség más és más szellemi támogatást kíván. A jó iskolának pedig feladata lenne, hogy ha egy területen valódi tehetséget

vél felfedezni, akkor erre a sajátosra helyezze a további oktatás súlyát. Akitől elvárhatjuk, hogy kívülről mondja a latin vagy görög verseket, vagy kapásból felsorolja a mitológiák isteneit, azt ne kínozzuk agyon a tangens tétellel, vagy a konjugált komplex számokkal. Viszont aki otthonos a természettudományokban, attól ne igényeljük, hogy felsorolja a Kikládok szigeteit. Ha pedig ennyire többféle a tehetség, akkor a megfelelő továbbkutatáshoz a tanári kar egésze kell. A szaktanárok értsenek egyet abban,

hogy melyikük fordít fokozott gondot a különböző jellegű tehetséges ifjakra. A lélektannak és a pályaválasztási tanácsadásnak együtt kellene kidolgoznia a pedagógiai tehetségtudatás módszereit.”

A szerző (1912-1999) háromszoros József Attila díjas író, újságíró, irodalomtörténész, a Színház-és Filmművészeti Főiskola tanára; jogból, irodalomból és történelemből szerzett diplomát; tanszékezető egyetemi tanárként filozófiatörténetet adott elő. Két évig a Magvető Könyvkiadó igazgatója volt.

Megjelent a lap 1993/4. számában

Dr. Szabenyi Péter

„Mivel az adottságok a tevékenységekben fejlődnek tehetséggé, hiába vannak meg egy gyermekben, pl. a zongoravirtuóz adottságai, ha életkörülményei úgy alakulnak, hogy soha nem kerül kapcsolatba a zongorával. Ez az oka annak, hogy az előnyös környezetben nevelkedő gyermeknek sokkal nagyobbak az esélyei, hogy akár szerényebb adottságai alapján is többre jusson, mint a hátrányos helyzetű. A tehetséggondozás egyik legfontosabb feladata az lenne, hogy a hátrányos helyzetű fiatalokat felkutatassa és tehetségük kibontakoztatásához

megfelelő körülményeket nyújtson. (Ez volt különben a célja a két világháború közötti tehetségmentő akciónak.) A másik súlyos probléma, hogy vannak iskolák, amelyekben nehezen viselik el az egy-egy területen kiemelkedő képességű tanulókat (a harmadik kategóriát), és ha még így-úgy el is viselik, keveset tesznek sajátos képességeik fejlesztése érdekében. Mit tegyen ilyenkor a szülő? Ebben vár segítséget a tehetséggondozással foglalkozó szakemberektől... Ahhoz, hogy az iskola átfogó tehetségfejlesztő műhellyé váljék, különös

tekintettel az egyénre, hagyományos mélystruktúráit kellene átalakítani (osztályok, osztálytermek, tanítási órák), ami rendkívül lassú folyamat. Amíg ez végbemegy (ha végbemegy), a speciális tehetséggondozó hálózatnak különösen fontos feladatai vannak. Persze az ezt segítő Magyar Tehetséggondozó Társaságnak is.”

A szerző (1933-2001) történész, egyetemi tanár, tantervfejlesztő pedagógus, a neveléstudomány doktora.

Megjelent a lap 1994/1. számában.

Dr. Balogh László

„Joggal tehetjük fel a kérdést: tekinthető-e képességfejlesztőnek a magyar iskola vagy még mindig az ismeret-elsajátítás áll a közép-pontban? Kutatások, pedagógusok

tapasztalatai bizonyítják, hogy gyakran komoly törés van az ismeretek felidézése és gyakorlati alkalmazása között. Pedig a képességfejlesztés lényege egy bizonyos tevékenység elvégzésére való alkalmasság, amely magába foglalja a gyakorlati megvalósítást is.

Kevés tehát csak a művelet elgondolásának elméleti képességét kialakítania a tanulóban, azt be kell tétéznie a gyakorlati alkalmazásnak. Ez pedig gyakran csorbát szenved...

A fogalomalkotás jellemzői nem csak a szerzett ismeretek maradáóságát befolyásolják, hanem azt is hogyan tudja azokat a tanuló alkalmazni. Nem mindegy tehát, hogy csak rögzítik az ismereteket a tanulók vagy megtörténik azok feldolgozása is, a fogalomalkotás pszichológiai követelményei szerint: a tanuló adekvát tevékenység során szerezzék meg a fogalom tapasztalati bázisát, építsünk a folyamatban a belső értelmi műveletekre, teremtsük meg a fogalomalkotás folyamatában a kapcsolatot a fogalmi tartalom és azt hordozó jel között.

A képességek gyenge funkcionálásának háttérben az áll, hogy hatalmas ismeretanyagot zúdítunk, a gyermekekre s ez nem épül bennük rendszerre. Emiatt a szerzett ismeretek könnyen elillannak s felhasználásukat is akadályozza az összefüggéstelenség. Nem csak a megőrzésben, alkalmazásban jelent segítséget a kialakult fogalomrendszer, de gyakran az új fogalmak is csak ennek segítségével építhetők ki hatékonyan.

A tanulók ismereteiket gyakran akkor sem tudják felhasználni konkrét feladat szituációban, amikor azokat megfelelően elsajátították, mert a feladatok elemzésében járatlanok, márpedig e nélkül nincs feladatértés és tudatos megoldás. Hiába van a fejben az ismeret, adott feladat szituációba azt aktualizálni kell, s ez nem megy a probléma megértése nélkül.

A tehetség fejlesztésében kiemelkedő szerepet játszik a divergens gondolkodásmód kialakítása... A divergens produkcióra bizony ritkán adunk lehetőséget. Természetesen a konvergens gondolkodás is lényeges, ez teszi lehetővé, hogy mások tapasztalatait felhasználjuk. Újat teremteni azonban csak divergens úton lehet.

A 80-as évektől egyre gyakrabban fogalmazódik meg, hogy a tehetség kibontakozásában kiemelkedő szerepe van az egyén információ-feldolgozó stratégiájának... Sajnos a gyermekek sokszor leragadnak a mechanikus ta-

mulási formáknál. A megértésre, összefüggések megragadására épülő tanulási stratégia kevés tanulóra jellemző. Gyakran a jó képességű tanulók sem ismerik a hatékony tanulási technikákat...

A tehetség fejlesztés generális akadályaként említem, hogy gyakran nincs érdemi egyéni differenciálás a tanítási, tanulási folyamatban. Pedig régi alaptétele az oktatás-lélektannak, hogy egyéni differenciálás nélkül nincs hatékony képességfejlesztés. Sok buktatója van a tehetség kibontakozásának, csak magában a tanítási-tanulási folyamatban is. A problémák gyökerei azonban mélyebbre nyúlnak, hiszen a képességfejlődés kudarcai mögött gyakran állhatnak személyiségproblémák. Ennek megfelelően a kép még összetettebb, hiszen a képességfejlesztés és a személyiségformálás elválaszthatatlan egymástól.”

A szerző (1944) magyar-pedagógia szakos középiskolai tanár, pszichológus (Phd.), a Debreceni Egyetem Pedagógiai- Pszichológia Tanszékének ny. vezetője; a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége (MATE-HETSZ) és a Magyar Tehesség gondozó Társaság elnöke (MTT); számos tehesség gondozással foglalkozó alapmű szerzője; vezetésével indult elsőként egyetemi tehesség gondozó pedagógus és doktori képzés, illetve a tehetséges tanulók kiválasztásának és szervezett fejlesztésének gyakorlati kivitelezése, módszertanának összegzése.

Megjelent a lap 1996/2. számában.

Az iskolai tehesség gondozás

Dr. Báthory Zoltán

„Elgondolkodtató, hogy magyar társadalom sok prominens képviselőjének a tehesség gondozásról mindjárt az elit gimnáziumok jutnak eszébe. Da hat még az a realisabb és inkább mai gondolkodásmód is, amely szerint a tehesség gondozás lényege, hogy kiváló szaktanárok gondosan kiválogatott tanulókkal foglalkoznak. A közoktatás politika évek óta értetlenül áll szemben ezzel a problémával. Kapkod és részben a politikai fordulatoktól függően hol a hátrányos helyzetűek, hol a tehesség igéreték fejlesztését helyezi reflektorfénybe...

Az iskolai tehesség gondozás perspektivikus programja nem a szelekcióban, hanem a tömegoktatás viszonylag elfogadható színvonalának biztosításá-

ban jelölhető meg. Ezt a koncepciót követik a fejlett országokban is. Vizsgálatok sora bizonyítja, hogy minél nagyobb egy népességi szegmensből az iskolai mérítés, annál alacsonyabb az átlagos tanulási teljesítmény, ugyanakkor nagyobb lesz a szórás is. A sportból jól ismert összefüggésről van szó: elitsport csak ott van, ahol tömegsport is létezik. A tömegoktatás és a tehesség gondozás között tehát nincs eleve ellentét. Nem beszélve arról, hogy a tömegoktatás szükségszerűen növeli a teljes populáció kulturális hozamát. A tömegoktatásnak ilyen lenne, ha a 16-18 éves korosztály 75-80%-a járna érettségit nyújtó középiskolába két következménye lenne. 1. Minél többen járnak egy korosztályból a nekik megfelelő iskolába, annál alacsonyabb lesz a tanulási teljesítmény átlag, de növekszik a tanulók közti teljesítmény különbség. Ha kicsi a középfokú oktatás kapacitása-10% körüli, mint a két

világháború közötti Magyarországon-, akkor az átlag lehet ugyan relatíve nagyon magas és a szórás kicsi, azonban az oktatás kulturális hozama nagyon alacsony lesz. 2. Amennyiben a középfokú oktatás eléri a 60%-ot, mint napjainkban, vagy a 80%-ot, amint az reálisan megtörténhet 2005 körül, akkor a tanulási teljesítmények átlagai ugyan csökkennek majd, ugyanakkor a szórás és különösen a kulturális hozam növekszik. Úgy vélem tehát az iskola tehesség gondozás egyetlen reális alternatívája a tömegoktatás.”

A szerző (1931-2011) biológia-földrajz szakos középiskolai tanár; pedagógiaprofesszor, egyetemi tanár; közoktatásért felelős helyettes államtitkár; a Magyar Tehesség gondozó Társaság elnöke, az Országos Közoktatási Intézet vezetője, a Nemzeti Alaptanterv társszerzője, az Európai Akadémia tagja.

Megjelent a lap 1998/4. számában.

Evolúciós örökségünk a csoporttudat

Csányi Vilmos

„A csoportkultúra kialakulása jellegzetes változásokat hozott létre az ember individualitásán. Az egyedi individualitás fontos tényezője az evolúciónak, és ennek neurális formája

a magasabb rendű állatoknál speciális személyiségjegyeket hozott létre, melyek a tanulási mechanizmusokon és az adott egyed élettörténetén, személyes historikumán alapszik. Minden egyed sajátos, megismételhetetlen egyedi viszonyban van a környezetével és csoportjával és ennek alapja és oka a szinte teljes mentális izoláció.

Az állati kommunikációval legfeljebb szándékot, emocionális állapotokat, ritkábban a külső környezetre vonatkozó információkat lehet közölni. Nem alkalmas az állati agy tervek, elképzelések közlésére, a múltbeli események vagy jövőbeli elvárások társakkal történő megosztására. És a legfejlettebb állati agy is szinte teljesen

mondható izoláció állapotában van, ami persze nem feltétlenül jelenti azt, hogy önmagában is képtelen az emlékezésre, kombinációkra, tervezésre, mentális manipulációra, sőt egyre több konkrét bizonyítékunk van, hogy ilyen képességekkel még az egyszerűbb állati elmék is rendelkeznek. Az emberi gondolkodás fejlődése a zárt, izolált állati elme kinyílását és csoportos összekapcsolását eredményezte. Az emberi elme a szocializáció során nyeri el azokat a mentális koncepciókat, amelyek az adott kultúrában szokásos környezetmodellek kialakításához szükségesek. Ez természetesen jelentősen korlátozza az ember individualitását és autonómiáját, mert ezek jó része a csoport szerveződési szintjén fejeződik ki. Perszonális autonómia és individualitás addig a mértékig alakul ki, ameddig azt a populáció szelektív átvétele megengedi. Ez természetesen nem kevés, de mindenképpen arról van szó, hogy az emberi személyiség csupán komponense egy magasabb organizációnak, feldolgozó egysége egy magasabb rendű koncepció folyamatá-

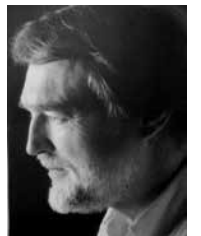
nak, amely a csoport mentális terében zajlik. Az evolúció ilyen hosszú ideje alatt az ember viselkedése hozzáidomul a felette álló csoportkultúra vagy csoportlény létezési mechanizmusaihoz és még csak kezdjük sejteni, hogy ez az idomulás miféle mentális korlátokat hoz létre. Köztudott, hogy milyen könnyen hajlandók vagyunk csoportformációkban gondolkodni, akár kultúráról, politikáról, hétköznapi tevékenységről van szó. A csoportterdekre fogékonyak vagyunk, szeretünk csoportokhoz tartozni s velünk azonos csoportba tartozókkal szemben elfogadók, bajtársiasak és megértők vagyunk, míg a többi csoporttal szemben ellenségesek, az ellenérzések skálájának legkülönbözőbb mértékében, az enyhe rosszallástól kezdve az irtó szándékig.”

A szerző (1935) vegyész, Prima és Széchenyi-díjas etológiai professzor, tanszékvezető egyetemi tanár, akadémikus; a Magyar Etológiai Társaság elnöke; tagja az Európai Tudományos és Művészeti Akadémiának.

Megjelent a lap 1999./3. számában.

Gyermekvédelem és tehetséggondozás

Dr. Kollmann J. György

„Évtizednyi működés után áttekintve a Magyar Tehetséggondozó Társaság gyermek-és Ifjúságvédelmi szekciójának eddigi tevékenységét, a gyermekvédelem

és a tehetséggondozás szoros kapcsolatát kívánom hangsúlyozni. Szekciónk elsősorban a sportban, a zenében, de főleg a képzőművészet területén tehetséges, állami nevelt gyermekek érdekében végzett munkát idehaza és külföldön.

A veszélyeztetett, majd otthoni környezetéből kiemelt gyermek mérhetetlen hátránnyal indul családban nevelkedő kortársaihoz képest az ismeretszerzésben, a személyiségfejlődésben. Nem csak intellektuálisan, hanem érzelmileg is jellemző ez a hátrány. Mi elsősorban a személyiség érzelmi oldalának fejlesztését tűztük ki célul, mindenekelőtt a képzőművészeti tárgyú cselekedtetéssel, a az ehhez társuló rendezvényekkel. A tehetséggondozás és a gyermekvédelmi gondoskodás rendszerének egymásra épültségét reprezentáló legfontosabb alkotóműhelyek: az alsóbélatelepi gyermekotthon,

ahol Szövényi Balázs igazgató úr vezet kiváló eredményeket felmutató képzőművészeti kört; színvonalas munka folyik a fővárosi Róbert Ifjúsági Otthon képzőművészeti alkotókörében, továbbá a pszichomotoros tehetséggondozás egyik fellegráráként közismert szintén fővárosi Esze Tamás Ifjúsági Otthonban, ahol a labdarúgó élet virágzik.

Gyermekotthonokban nevelkedő növendékeink képességeinek kibontakoztatása érdekében egyre több helyen létesültek képzőművészeti műhelyek, amellyel szekciónk is kapcsolatot tart, segíti bemutatkozásukat idehaza és külföldön. Így a gyermekotthonokban nevelkedők munkáit bemutattuk Szlovákiában, Lengyelországban, Litvániában, Lettországon, Észtországban, Belorussziában, Oroszországban, Finnországban.

Miért van szükség ezekre a rendezvényekre? Alapítványi, egyesületi tevékenységem során érzékelem, hogy jelentős számú gyermek, fiatal felnőtt fut be deviáns karriert, mert nincs lehetőségük valakihez vagy valamihez kötődniük. Elhagyottságuk, elmagányosodásuk szinte előkészítője elkallódásuknak, antiszocialitásuknak. Ennek elkerülését szeretnénk elérni azzal, hogy az érdeklődő, valamiben

tehetséget mutató gyermekek számára kézség-és személyiségfejlesztő foglalkozásokat szervezünk és támogatunk. A sport, a képzőművészet és egyéb alkotótevékenységi formák, hazai és külföldi városokban történő bemutatásával egyúttal kinyitjuk számukra a világot. Összekapcsolni a gyermekvédelmet és a tehetséggondozást-ez a mi szekciónk valódi célja, hivatása. A további eredmények érdekében mielőbb fel kell térképeznünk az ország összes gyermekvédelmi intézményében folyó tehetségmentő és-gondozó munkát, a nevelők közül pedig mind többet kell bevonni ebbe a tevékenységbe és szekciók munkájába. Csak így remélhetjük, hogy a gyermekvédelemben munkálkodó tehetséggondozó pedagógusok számára a jelenlegi keskeny ösvény kikövezett úttá szélesíthető.”

A szerző (1946) a Fővárosi Gyermek-és Ifjúságvédelmi Intézet igazgatóhelyettese, majd a jogutód Fővárosi Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat jogtanácsosa volt; nyugdíjasként is számos hazai és nemzetközi gyermekvédelmi szervezet munkájában vesz részt.

Megjelent a lap 2001/1. számában.

Tehetségfejlesztés és „kutatóvá nevelés” korai életszakaszban

Zsolnai József

a végzős hallgatók az egyes szakmákra való felkészülés mellett nemigen válnak a tudományos gondolkodás zászlóvivőivé. Mindez az utóbbi évek fejleménye.

S magam, ki minden iskolafokon tanítottam, s kutatóként minden iskolafokkal szembesültem, riadva állapítom meg, hogy a 70-es években felvett tudománytani eszme-futtatásaim utópiának tűnhetnek, mert úgy tűnik számomra, hogy a tudomány tananyagga, kurzussá silányul a köz-és felsőoktatás rendszerében és a tudományos utánpótlásra nevelésnek a doktori iskolák az egyedüli letéteményesei.

Amikor a Tehetség folyóirat arra kért, hogy fejtssem ki a véleményemet a tehetség-gondozás problémaköréről, a fentebb elmondottak jutottak eszembe,

„Napjainkban, amikor a felsőoktatás is tömegesedik, amikor az universitas eszméje igencsak inog, amikor a főiskolák és egyetemek diplomagyárákká válnak, tény, hogy no meg régi öreg barátomnak, Harsányi Istvánnak és munkatársainak erőfeszítései a magyarországi tehetségmentésről...A mai napig fenntartom: minden 'embergyermek', minden 'emberserdülő' valamiben tehetséges, ugyanakkor valamiben lemaradó, ha tetszik, valamiben hátrányos helyzetű is. Ezért úgy gondolom, az általam képviselt individuálpedagógiai szemlélet a tekintetben bizonyosan célravezető, hogy a valamiben tehetségest még tehetségesebbé lehet fejleszteni, a valamiben lemaradót pedig saját boldogulása érdekében fel lehet zárkóztatni, hogy reálisabb énképpel rendezhesse életét, s maga döntsön arról, hogy miben szeretne érvényesülni, hogy az élet mely területén szeretne alkotóvá válni.

Az alkotóvá érést és nevelést ma már egy Magyarországon is művelt kutatási terület: a kreatológia vizsgálja. A kreatológia ad választ arra, mely korszakok kedveznek az egyéni és társas alkotásoknak, és a kreatológia tárja fel azokat a szabályosságokat is, hogy egy-egy emberi alkotás életre hívásához miféle képességekre, miféle átlagot meghaladó teljesítményre van szükség. Am a kreatológia szól arról is, hogyan lehetséges egyéni-

leg vagy csoportban alkotni. Azzal is foglalatoskodik, hogy a született alkotásoknak mekkora a szubjektív és az objektív hatása. Amennyiben létezik kreatológia, mint ismeretrendszer, akkor az iskolában is tantárgyasítható. Ez esetben nem tankönyvet, nem tanítási programot értek, hanem olyan koncentrált tudáskínálatot, amit már az általános iskola első osztályától rejtetten felkínálhatunk a gyermekeknek. A nyelvi, irodalmi és kommunikációs program és az értékközvetítő program kezdete, tehát 30év óta kiderült, hogy a művészi alkotásra minden kisiskolás fogékony. Az értékközvetítő pedagógia, mint tudományos diákköri rendszer működik, hiteles, ellenőrizhető választ ad arra, hogy a tudomány már az általános iskolában is tanulható, de annak nemcsak az eredménye (a kész tudás), hanem az a folyamat is, ahogy a tudományos alkotás születik.

A szerző (1935 – 2011) tanító, magyar- történelem-pedagógia szakos középiskolai tanár; a neveléstudomány akadémiai doktora, egyetemi tanár; az új pedagógiai módszert jelentő nyelvi, irodalmi, kommunikációs (NYIK) és az értékközvetítő és képességfejlesztő (ÉK) programok és egyéb innovatív eljárások kidolgozója.

Megjelent a lap 2001./3-4. számában.

A tehetséges gyermekek és a gondolkodási készség-fejlesztés pedagógiája

Dr. Gordon Győri János

„Nálunk a gondolkodási készség fejlesztés direkt változata még csirájában is alig jelent meg (kivétekelként leginkább Zsolnai program bizonyos mozzanatait nevezhetők meg); gondolkodásfejlesztés kiemelt cél volt a hazai pedagógiában. Lénárd Ferenc mellett itthon leginkább Kelemen László foglalkozott a gondolkodásfejlesztés pedagógiai pszichológiájával. Jó fél évszázaddal ezelőtt kezdett kutatást ebben a témában.

Először a logikai formák beidegződését elősegítő gyakorlatokat dolgozott ki 1946-ban, de az eljárás túlzott formalitása miatt később stratégiát váltott, s a tanulók fogalmi gondolkodásának alapvető műveleteit igyekezett 15perces tevékenységekkel begyakoroltatni

és tudatosítani az általános iskolás korosztálynál. Később továbbfejlesztette a gyakorlatok feladatrendszeres jellegét; ezzel együtt a gondolkodásfejlesztést (részben a szovjet pedagógia hatására) tantárgyi tartalmakba illesztette. Kelemen professzor és tanítványa-Balogh László-feladatrendszeres gondolkodási készség fejlesztési munkálatainak eredményei napjainkban ismét érdeklődést keltenek a hazai pedagógiában. A tehetség-gondozás teendőit a következő tevékenységi körökben szokás megjelölni: A tehetség meghatározása, azonosítása és fejlesztése. A tehetségfejlesztésnek is 3alaptípusa van: gyorsítás, elkülönítés, gazdagítás. A gondolkodási készségek fejlesztése többnyire a gazdagítás részét képezi. A tehetség gazdagításnak szintén 3 formája különíthető el: folyamat-tartalom-és eredményorientált. A gondolkodási készség fejlesztés leginkább a (kognitív), folyamatorientált fejlesztések körébe sorolható, ezek két nagy iránya: a gondolkodási és intelligencia

modelleken alapuló, valamint a kognitív fejlődései modelleken (pl. piaget elméletén) épülő folyamatorientált gondolkodási készség fejlesztések, mint tehetséggazdagító programok. A témával kapcsolatos jövőbeni folyamatok közül érdemes kiemelni: fontos lenne a tanárok „tehetséges személy”-képéről átfogóbb, ugyanakkor elmélyültebb ismeretekkel rendelkezni; elodázhatatlan az intelligencia, gondolkodás, a tudás és a fejlődés komplex elméletének kimunkálása. Pontosítani kell a terület és a transzfer jelenségeiről való ismereteinket. Lépéseket kell tenni, hogy a direkt gondolkodásfejlesztés megközelítésmódja megfelelő helyet foglalhasson el a hazai pedagógiai gondolkodásban és gyakorlatban, különösen a tehetség-gondozásban.”

A szerző (1956) habilitált egyetemi docens (Phd.), a Magyar Olvasástársaság elnöke.

Megjelent a lap 2002./3-4. számában.

Dr. Czeizel Endre

„A tehetség, különösen a kivételes képesség kialakulása az örökletes adottságoknak és a környezeti tényezők szerencsés egybeesésének és kapcsolatának az eredménye. Létre-

jöttében az öröklődésnek is bizonyos szerepe van. Kivételes tehetséget ezért nem lehet tervezni, tudatosan produkálni. Aki kicsit ért a genetikához, jól tudja, micsoda szerencse kell ahhoz, hogy a tehetséget biztosító gének véletlen kombinálódása megteremtse a kivételes személyiség biológiai alapjait. Az adottság kibontakozása ugyanakkor megfelelő külső: családi, iskolai, társadalmi feltételeket is igényel. Meghatározó a szellemi fejlődés kritikus időszakában a veleszületett adottságok és külső társadalmi feltételek interakciójának bonyolult láncreakciója. Az ember képezhetőségének fontossága azonban sohasem túlozható el. Hiszen, ha Bartók nem kap lehetőséget a hangszerek megismerésére, Csontváry nem tudja elsajátítani a festés mesterségét, József Attila nem tanul meg írni – lenyűgöző adottságuk

aligha válhatott volna képességgé. Az adottságok nem kis részben az öröklődés szeszélyes játéka a következményei. Ezek képességgé válása azonban már az ember: a család, a pedagógusok és a társadalmi alkotó közösség kezében van.

Az öröklődésnek három fő formája van. Az egyik a biológiai öröklés, amikor a szülők átadják utódaiknak génjeik és kromoszómáik felét. Ez teremti meg az alapját a rokonok genetikai hasonlóságának és az individualitásnak. A másik a 'minta' öröklődése, amely különösen a korai fejlődés során, a szülőktől, elsősorban az anyától látott és tanult minták átvételét, utánzását jelenti. Ez a két öröklődési forma az élővilágban megtalálható.

Az emberi faj azonban létrehozta az öröklődés harmadik, emberspecifikus új formáját: a szociokulturális öröklődést. A nyelv, a beszéd, az írás kialakulása ugyanis nem csak az elvont, absztrakt gondolkodás, hanem ezek átadásának és tárolásának a lehetőségét is megteremtette. Ennek köszönhetően az ember képessé vált a biológiai öröklődés és a mintaátvételi hatékonyságának megsokszorozására. A szociokulturális öröklődés során az emberiség a tágabb értelemben vett ösztársadalmi, tehát minden korábbi történeti

kor és a kortársak legjobbjainak ismeretanyagát is felhasználja saját fejlődése érdekében. Így az utódok szellemi fejlődésére – a drasztikus hatásoktól eltekintve – a korábbi és a jelenkori társadalmak legkiválóbb személyiségeinek, például Petőfi, Ady, József Attila, Erkel, Liszt, Bartók; MS mester, Szinyei Merse és Kondor Béla művei nagyobb hatással lehetnek, mint a szülőktől kapott gének. Ennek köszönhetően érzékelhetően növekszik az emberiség egészének értelmi színvonala és szellemi teljesítménye. Ez azonban nem a biológiai öröklődés, hanem a szociokulturális öröklődés eredménye. Emiatta DNS-ünkben meglévő potenciális adottságoknak mind nagyobb része válik 'gyönyörű képességgé'. S e jótékony folyamat még messze van a kimerüléstől! Biológiai fejlődésünk az emberré válás folyamatával még nem fejeződött be, emberivé válásunk pedig még távol áll a végső lehetőségektől.”

A szerző (1935-2015) genetika professzor, szülés-nőgyógyász, a Magyar Tudományos Akadémia doktora; a Magyar Tehetség gondozó Társaság elnöke (1992-2001), majd örökös tiszteletbeli elnöke lett.

Megjelent a lap 2003. 1. számában.

Ady zsenije a pszichiáter és az irodalomtörténész szemével

Bánfai József

Nyíró Gyula (1895-1966) elmeorvos és Dóczy Jenő irodalomtörténész, kritikus 1933-ban folytatott vitát a zsenialitás és elmebetegség kapcsolatáról, konkrétan Ady

Endre költészetében. Nyíró már 1929-ben közzétette „Három Ady-költemény pszichiátriai megvilágításban” című tanulmányát (M. Pszichológiai Szemle 1929. 1-2. szám.) Ebben azokat a vádakot próbálta cáfolni, melyek szerint „Ady irodalma beteg irodalom, amelynek alapját egy kóros lélek psychopathologiai sajátosságában kell keresnünk.” Szerinte „Ady-t [...] a legnagyobb költő-zseniknek kijáró tisztelet illeti meg.”

A vitatott tanulmányok

Az említett folyóirat 1933. 1-2. számában jelent meg Nyíró „Költőzseni és pszichiátria” című előadása. Az elmebetegségek vagy psychopátiák és a költői tehetség közötti kapcsolatokat kutatta. Előadását elmebeteg versei illusztrálták. Nyíró a mániás betegek verseit Pósa Lajos, Gyóni Géza, Szabolcska és Petőfi alkotásaival vetette egybe. A skizofrén betegek verseivel Vörösmarty, Vajda, Madách, Arany és

Ady költészetét állította párhuzamba.

Az „Ady, a schizoid költő” című tanulmány a Magyar Szemlében látott napvilágot. (1933. 17. köt. 1.) Nyíró az Adyban rejtlő, rendkívül heterogén lelki sajátosságok közül itt csak a schizoid vonásokat kívánta bemutatni. A betegség lényege: egy emberben „több lélek”, egy normális és egy patológiás agy, egy fejlett kultúrember és egy primitív ősember egyszerre van jelen. Pszichiátriai magyarázatot kap Ady képszerű gondolkodása, szimbolikus nyelve, a kép- és fogalom-sűrítés, a bizarr, új szavak képzése, az időérzés fogyatéksége, a saját személy megkétszerezése és megsokszorozása, az „én” határtalan kiterjesztése, az animisztikus gondolkodás stb. Megismerjük Ady vallásosságának és ösztönéletének gyökereit, jellemzőit, ambivalens érzelmeinek, autizmus iránti vágyakozásának hátterét, komplexusainak és elfojtásainak szerepét is. A tanulmány záró mondataiban Nyíró Gyula itt is hitet tett Ady zsenialitása mellett. Utalva azokra a lelki erőkre, amelyek a schizophreniás költőkre és Adyra egyaránt jellemzők, megállapította: „szemben a schizophreniás beteggel és a schizophreniás költővel Ady lelkenek ezek a tulajdonságok csak egyetlen regiszterét jelentik, mégha a leghatalmasabbat is, csak

egyét a sok közül. Ady ezt a regisztert olyan tudatosan, olyan tökéletesen szólaltatta meg, ahogyan azt csak a zseni, csak a tudatosan alkotó művész teheti.”

Bírálat és válasz

Dóczy Jenő a Magyarság 1933. okt. 22-i számában bírálta Nyíró tanulmányait. Boda István szavaival érvelt, miszerint „abban, ami a zseni lényege, a zseni inkább egyenes ellentéte a csak betegséget jelentő psychopátiának.” Vitapartnerétől azt kérte: „Maradjon meg pszichiáternek s ha úgy tetszik, foglakozzék az elmebeteg verseivel, de e beteg dilettantizmussal ne hasonlítgassa össze legnagyobb költőink alkotásaival.”

Rövid válaszában (M. Pszichológiai Szemle 1933. 3-4. szám) Nyíró Gyula a zsenit féltetnek, emberfelettinek, tabunak tekintő felfogással a tudományos gondolkodást állította szembe. 1943-ban „Ady több arca a pszichiatria tükrében” címmel újabb nagyszerű tanulmányt közölt a Délvidéki Szemle 11. számában.

A szerző (1954) tájékoztató könyvtáros a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpontban. 45 történeti tárgyú tanulmánya jelent meg a Tehetség c. folyóiratban.

Megjelent a lap 2007./2. számában.

Tehetség – képesség – tudás

Dr. Buda Béla

...A kiemelkedő, különleges tudást vagy képességet tehetségre szokták visszavezetni. Ez általában azt is magába foglaló koncepció, hogy valaki a tudást szokatlanul könnyen és gyorsan sajátította el, vagy a képességre is ugyanígy tett szert. A tehetség kimondásához általában hozzá tartozik, hogy a tudás gyarapítása jelenleg is így megy, a képesség így bontakozik ki...

Különleges tudású, képességű – tehetséges – emberek minden közösségben vannak; a tehetség a csoportátlatot, ill. a legmagasabb szórási tartományt messze meghaladó tudás és képesség esetén jogosult kijelentés. Mivel a tapasztalat szerint a vélelmezett tehetség nem feltétlen jár együtt megfelelő további fejlődési lehetőségekkel, és hátrányos helyzet miatt nem is feltétlenül mutatkozik meg a kívánt teljesítményekben, a tehetség felismerése, védelme, gondozása fontos pedagógiai kérdés. Kézenfekvő gondolat, hogy a tehetség társadalmi érték, amelyet hasznosítani kell (talán a bibliai táalentum

szó ezért is került kapcsolatba a tehetséggel). Ennek ma már interdiszciplináris tudománya és szerteágazó gyakorlata van. A tehetséget valamilyen adottságnak, állandónak, személyi – többnyire biológiai – tulajdonságnak veszik. A tehetséget - ennek megfelelően – meg kell találni, majd csiszolni kell, mint a gyémántot, drágakövet. Megítélésem szerint, ez az egész problémakört visszafogó, erősen vitatható feltevés...

Nagyon sok érvet lehet említeni, amely a tehetség statikus, öröklés-elvű, rendi társadalmakból eredő felfogása helyett (amely szerint a királyi családtagja eleve hozza a tehetséget az uralkodásra...) az érdeklődés és a motiváció mozzanatát hangsúlyozza. Az érdeklődés és a motiváció (ugyan ismét egymást fedő, hasonló) fogalma viszont fejlődés-lélektani kezdetekre, és ezeket kiváltó külső hatásokra utal. Ismerjük, például, a bevésoedés (imprinting) jelenségét, Tudjuk, hogy a fejlődésben vannak „váltóállítási” mozzanatok, amikor a meglévő érdeklődésekből választási lehetőségek adódnak, de vannak a szociális tanulás sajátos távlati is, vannak azonosulási, modellkövetési helyzetek (pl. a lelkes, jó tanár, a hitelesen és érzelmen teli módon viselkedő példakép

hatásai), amikor az én szerveződésbe, az önzonosság szerkezetébe épülnek be témák, viselkedésmódok, képességek, tudások - mint motiváló körülmények.

Pedig a fontos az lenne, hogy – pl. a nevelés keretében – mindenkinek maximálisan vagy optimálisan kialakuljon az összes képessége és a legnagyobb tudása. Lehet, hogy a tehetség fogalmának társas-lélektani és fejlődépszichológiai vizsgálata tudná kiemelni az iskolai, társadalmi nevelést a mai állapotából, amelyet anakronisztikusnak lehet tartani. Lehetséges, hogy az iskolák gyakorlati rendszerét, illetve az oda kerülő gyerekek családi és környezeti elő-nevelését kellene vizsgálni, hogy hatékony nevelésméleteink és jó gyakorlati programjaink legyenek.

Szerintem tehát a tehetség üres, káros fogalom; el kellene hagyni, illetve fel kellene bontani. Ez ma megvalósítható, kezdenek kialakulni a pszichológiai ismereti alapjai. Erről sokat lehetne beszélni, de ez messzire vezetne.

*A szerző (1939-2013) orvosprofesszor, pszichiáter, tan-
szervező egyetemi tanár; a Nemzeti Egészségvédelmi
Intézet főigazgatója; számos lélektannal, devianciával
foglalkozó tudományos alapmunka szerzője.*

Megjelent a lap 2007./4. számában.

Aluteltjesítő tehetséges tanulók

Dr. Mező Ferenc

„Aluteltjesítő tehetséges tanulónak tekinthető az a diák, aki kimagasló intellektuális képességeihez képest az iskolában tartósan gyengén a tantárgyak többségében. E megállapításban implicit módon az

is rejlik, hogy a 'tehetség' meglehetősen tág fogalmát az 'az aluteltjesítő tehetséges tanulók' fogalmi kategóriája jelentősen szűkíti.

Az aluteltjesítés és a tehetség azonosításának néhány jellegzetessége:

1.) Az aluteltjesítő tehetségek azonosításához két dolog szükséges: a.) az intellektuális tehetség megállapítása; b.) az aluteltjesítés megállapítása.

2.) Aluteltjesítés mérése legfeljebb olyan jó, pontos és megbízható lehet, amilyen definíciót alkalmaztunk magára az aluteltjesítés fogalmára. Ugyanez érvényes a tehetség fogalmának és vizsgálatának viszonyára is.

3.) Az aluteltjesítés mérése mindig legalább két dolog vizsgálatát foglalja magába. Ezek közül az egyik az aktuálisan regisztrálható és már hosszabb ideje

fennálló iskolai teljesítmény, míg a másik mérendő dolog az intellektuális képességek színvonala lesz. Az intellektuális képességek vizsgálata egyben az intellektuális tehetség azonosításának is az alapja!

4.) Különös módon az aluteltjesítő azonosítására nagyon hasonló módszertani repertoár áll rendelkezésünkre, mint amit a tehetséges tanulók azonosításakor használhatunk. Különös módon olykor még a tehetséges tanulók által könnyedén szerzett színötös bizonyítvány mellett is beszélhetünk aluteltjesítésről, hiszen lehet, hogy képességei alapján a diák még ennél is többre lenne képes. Ergo: olykor a színötös tanuló is potenciális aluteltjesítő lehet! Amennyiben valaha aluteltjesítő tehetséges tanuló szűrésére is alkalmas, legalább országos szinten egymással is összevethető adatokkal építkező tehetségbankot, adatbázist, vagy legalább fogalmi rendszert kívánunk kialakítani, akkor az aluteltjesítő tehetséges tanulók esetében (is) félreérthetetlen, konkrét viszonyítási alapot kell létrehozunk. Ebben szerepelnie kellene, hogy ilyen és ilyen IQ mellett milyen iskolai teljesítmény jelent aluteltjesítést.

Aluteltjesítés: tünet. Ahogy a fiziológiai betegségek hátterében is különböző alapproblémák állnak...úgy az aluteltjesítés

hátterében is különböző alapproblémák állhatnak. Esetenkén T aluteltjesítés akár több tényező együttes hatására alakul ki. Következmény: amikor az aluteltjesítés ellen szeretnénk fellépni, akkor nem a tünett szemben, hanem az alapproblémával, az aluteltjesítést kiváltó és fenntartó oki háttérrel szemben kell intézkednünk. Az aluteltjesítés megszüntetése érdekében tett intézkedések jellegzetes csoportjai: pszichodinamikai beavatkozások: a teljesítmény szempontjából kedvezőtlen szociális ingerek (családi, iskolai, kortársi ártalmak), alacsony énkép, alacsony énkép LEHETNE INKÁBB: GYENGE), kisebbségi érzés, stb. diagnózis, prevenciója (HA MAR van diagnózis, akkor már késő a prevenció), intervenciója.

Pedagógiai beavatkozások: az osztálybeli tanulási környezet (csoportlétszám, csoportösszetétel, alternatív taneszközök és tanítás), a tanítás stílus, a tanmenet, a tanulás időbeosztásának, a tanár, stb. megváltoztatása, Alapvető készségek (írás, olvasás, számolás) fejlesztése.

*A szerző pszichológus (Phd.) pszichológia szakos
középszintű tanár, egyetemi docens.*

Megjelent a lap 2008./4. számában.

Integráció és elitnevelés

Százdi Antal

A közoktatásban ma az integráció - olykor kissé már az erőltetett - korát éljük. Ez bizonyos szempontból már elkerülhetetlen, aminek az arra nem szoruló, azt eltérni kénytelen tanuló, szülő, pedagógus szempontjából bizony vannak hátrányai. Sokan ellenzik az eltérő kultúrájú, magatartású, tanulmányi eredményű tanulókat együttes nevelését, és érveikben van meggyőző elem. Az azonban biztos, hogy a népességben egyre nagyobb arányt képviselő halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, mindenekelőtt a romák társadalmi integrálását meg kell oldani. Nem mindegy azonban, hogy miként, és mennyi idő alatt. (Soha ne feledjük a reformoknak nevezett lépéseknél Brassai Sámuel: keveset, jól, lassan!) Az bizonyos, hogy az integrációt minél korábban, már az intézményes nevelés kezdetén meg kell kezdeni, mert ha ezzel késlekedünk a jelentősen eltérő kulturális jellegzetességek, életvitel miatt kiszámíthatatlan társadalmi hatással, feszültséggel kell a jövőben számolnunk. Az integráció alatt azonban nem csak a szociogén eredetű eltérések kiegyenlítését értjük, hanem az intellektuális területen meglévő különbségek pedagógiai eljárással történő egy szintre hozását is.

Az I.Q.-val jellemzett intellektus

Gauss-görbéjének bal oldalán található kevésbé kifinomult intellektusúak és a fogyatékosok, illetve a jobb oldalán látható tehetségesek, pontosabban magas I.Q.-juk egy részének integrálása törvényben szabályozott módon vált kötelezővé. Aki képességei alapján integrálható, az normál iskolába kerül. Noha vannak kimondottan tehetségesekre adaptált iskolák - legalábbis nevükben viselik ezt a megjelölést - a magas I.Q.-juk alapján a Gauss-görbe jobb oldalán elhelyezkedők lényegében reguláris iskolában tanulnak. Az elkülönített nevelés nem minden esetben jelent előnyt, sőt a szocializáció, a közösségben való eligazodás, a különböző képességű és személyiségű társak megismerése szempontjából inkább hátrányos. A magántanuló diák, aki leginkább egyedül vagy mentorral tanul, sok közösségi élménytől fosztódik meg, amire pedig kiegyensúlyozott személyiségfejlődéséhez szüksége van. Hasonló fontossága van az érzelmi életnek, amelynek jellemzői összefüggnek a tehetséges gyermekek társas kapcsolatának minőségével. A hasonló érdeklődésű társal való közös gondolkodás sok kiváló tudóst serkentett alkotásra. Ez az elitképzés előnyét jelenti. Az elitképzés azonban a valamely területen (zene, matematika,

sport, stb.) valóban kimagasló tehetséget mutató gyermekek esetében hoz valódi eredményt. Nekik szükségük van arra, hogy hasonlóan kimagasló képességű és érdeklődésű társakkal tanuljanak együtt, mert ez biztosíthatja fejlődésüket...

Számukra külön tanterv és képzettebb pedagógus, hasonló képességű társak szükségesek a fejlődésükhöz. Nem csak a tudás, hanem az erkölcsi alapok bensővé válása, a kiegyensúlyozott érzelmi élet, és az érzelmek megosztásának képessége, a közös munkálkodás örömeinek átélése, és a társakkal együttes élményként való feldolgozása is meghatározó szempont. Miként is fogalmazott Szent Agoston: Aki a tudományban előrehalad, ám erkölcsében nem, az több kárt okoz, mint amennyi hasznot hajt.

A közösségi lét, az integráció előnyeinek leszögezése mellett azonban nem szabad elvetni az elitképzést, a valóban és bizonyítottan kiválóak elkülönített nevelésének-oktatásának létjogosultságát sem... Az elitképzést tehát valóban az elitképességüknek kell szervezni.

A szerző pedagógus, ny. kormánytisztviselő, a Tehetség felelős szerkesztője.

Megjelent a lap 2009./1. számában.

A tehetség azonosítása a kognitív szférában

Dr. Dávid Imre

A tehetség korai azonosítását és speciális képzését a kibontakozás és az akadálytalan fejlődés legfontosabb feltételének tekinthetjük. Minél korábbi életkorban jutnak a tehetségesnek vélt

gyerekek a képességüknek megfelelő fejlesztő környezetbe, annál nagyobb esélyt teremtik meg tehetségük kibontakoztatásának.

Erre pedig azért is kell nagyon odafigyelni, mert számos példa, kutatás jelzi, hogy az oktatásban jó eredményt elérő diákok csoportja sok esetben nem esik egybe azokkal, akik életük későbbi szakaszában igazán kiemelkedő teljesítményre képesek és teljesítményük alapján joggal nevezhetjük őket tehetségeknek. Az identifikációs technikának összhangban kell állnia a tehetséges gyerekek számára kidolgozott nevelési programban meghatározott célokkal. A kezdőlépésnek mindenképp annak kell lenni az identifikációra szolgáló eszköz kiválasztásában, hogy összhang van-e az adott eljárás felhasználási célja és a kifejlesztése során meghatározott alkalmazási terület közt. Ez azt is jelenti, hogy a tehetséget nem tekinthetjük valamiféle személyiségvonásnak, vagy személyes tulajdonságnak. Pontosabb inkább, ha a cselekvésekhez

szükséges készségek, képességek és a kulturálisan meghatározott tevékenységi lehetőségek kapcsolatáért definiáljuk. A tehetséget már csak azért tekinthetjük stabil vonásnak, mert az élet során változnak az egyén képességei és az egyes kultúráknak is a teljesítménnyel szemben támasztott követelményei a különféle megnyilvánulási területeken. A tehetség fogalom egy állandóan változásban lévő meghatározás, amely az adott társadalom mindenkori igényeihez alkalmazkodik.

Amikor a kiemelkedő képességű gyerekek azonosításának és nyomon követésének problémáival szembesülünk napjainkban, feltűnik, hogy az azonosítás hagyományos megközelítése egyre inkább megkérdőjeleződik. A növekvő társadalmi igényekkel a pszichológia gyakorlati eszköztárának is lépést kell tartania, ezért mindenképp szükséges az, hogy a kognitív képességekkel kapcsolatos eddigi kutatási eredményeinket (pl. az egyes tesztekre érvényes régi standardok használhatósága napjainkban) felülvizsgáljuk, (át-) értékeljük és olyan új eljárásokat, teszteket próbáljunk meghonosítani, amelyek a nemzetközi tapasztalatok alapján hazánkban is hatékony, sikeres eszközök lehetnek.

Számos kutató számol be arról, hogy a tehetséges gyerekek hajlamosak magukat a többiekől eltérőnek definiálni, és nehézségeikről vallanak a kortársaikhoz fűződő kapcsolataikban, amelyeknek okát tehet-

ségességükben látják. A különbözőség érzését a tehetségesek nem ritkán szociális hátrányként élik meg az iskolában, ezért számos coping stratégiát alkalmaznak a stigmatizáció veszélyével fenyegető helyzetekben, hogy elkerüljék társaik őket aberálnak címkéző ítéletét.

Számos kutató hívja fel a figyelmet több identifikációs eljárás több alkalommal történő használatának fontosságára, hogy el- lenúlyozni tudjuk az egy eszköz egyszeri alkalmazásából fakadó torzításokat. Mégis több helyütt előforduló gyakorlat még az USA-ban is, hogy számos iskolarendszerben egy eljárás egyszeri használatán alap- szik az egész identifikációs eljárás, mert így vélik elérni a költségek és a folyamatra fordított idő csökkentését. Összegzésként mindenképp kijelenthetjük, hogy a tehetségek pontos azonosítása és fejlesztése számos hivatás, szakma képviselőinek jól összehangolt, harmonikus együttműködését igényli, így széles körű társadalmi összefogásra van szükség ahhoz, hogy a lehető leghatékonyabban (és a tehetséges tanuló igényeinek, lehetőségeinek leginkább megfelelő módon!) tudjuk segíteni az átlagot meghaladó képességeik optimális kibontakoztatását.

A szerző a Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézete Pedagógiai Pszichológiai Tanszékének vezetője; tehetségkutató.

Megjelent a lap 2009./1. számában.

A kreativitás mérése

Dr. Tóth László

A kreativitás mérésének módszereiről kívánok rövid áttekintést adni és bemutatni egy saját fejlesztésű új mérési módszert.

Mérési módszerek

A kreativitás mérésére szolgáló módszerek:

- 1. Önjellemzés.** Az egyén véleményét nyilvánít arról, hogy mennyire tartja magát kreatívnek. Itt az egyik probléma a kívánatosági hatás: az egyén olyan mértékű kreativitást tulajdoníthat magának, amellyel nem rendelkezik. A másik probléma: rendkívül nehéz megítélni, hogy mi számít kreatívnek.
- 2. Mások által történő jellemzés.** Mások jellemzését kéri az egyéntől – kreativitás szempontjából. Ilyenkor a kívánatosági hatás kevésbé jelentkezik.
- 3. A divergens gondolkodás mérése.** A kreativitás több hipotetikus problémára történő reagálás mennyiségi, minőségi mutatói alapján kerül megállapításra. Legismertebb a Torrance-féle teszt, aminek prediktív erejét máig nem bizonyították. Előnye, hogy segítségével megragadható az addig észre nem vett kreatív potenciál.
- 4. Életút-elemzés.** A korábbi kreatív teljesítményekkel összefüggő életrajzi adatokból próbálja megjósolni a jövőbeni kreatív teljesítményt. Képviselői szerint egy adott területen való kreativitás és annak nyilvános elismerése mérhető, és prediktív eszközként használható.

5. Személyiség - korrelátumok. A személyiségjellemzők alapján próbálja megjósolni a kreativitást. Képviselői úgy vélik, hogy a kreatívok sajátos jellemzőkkel rendelkeznek, s ezeken keresztül a kreativitás megállapítható. Ezt részletesebben is megvilágítjuk.

Kreativitás és személyiség

Sok kutató a kreatívok vizsgálatok arra jutott, hogy ezek az egyének bizonyos személyiségjellemzők tekintetében eltérnek a többiekétől. Van, aki az újdonságokkal szembeni nyitottságot, a komplexitás iránti preferenciát és a magas fokú feladat iránti elkötelezettséget emeli ki. Más ilyen jellemzőként említi az önállóságot, a nonkonformitást, az új dolgok iránti nyitottságot, a rugalmasságot, a toleranciát, a belső kontrollt és az energiát. Sokan a kockázatvállalási hajlandóságot, a játékosságot és a humor kedvelését hangsúlyozzák; mások fontosnak tekintik a kíváncsiságot, függetlenséget, önbizalmat, kitartást.

Helson (1996) úgy véli, hogy egységes kreatív személyiségprofil nem rajzolható meg. Mert igaz, hogy a feltárt jellemzők részben egybeesnek, de egyes kutatók más-más jellemzőnek tulajdonítanak jelentőséget, ezért nem lehet összeállítani olyan listát, amely csak a kimagaslóan kreatívokra lenne igaz.

Ezt vallja Csikszentmihályi (1996) is a „komplex” személyiség fontosságának hangsúlyozásával. Szerinte egy kiegyensúlyozott, harmonikus személyiség inkább gátolja, semmint elősegíti a kreativitást. Így vélekedik Urban (1997) is, aki a személyiségjellemzők leírásában az „ellentétek integrálását” szorgalmazza.

Jóllehet a kreativitás és bizonyos személyiségjellemzők kapcsolatának feltételezése nem mentes a problémáktól, az viszont igaz, hogy bizonyos jellemzők átlagosnál magasabb szintje kedvezőbb

feltételeket teremt a kreativitáshoz. Az általunk kidolgozott eszköz egyfajta kísérletnek tekinthető e jellemzőknek a kreativitás mérőeszközeként való felhasználására.

A Tóth-féle Kreativitás Becslő Skála (TKBS)

A személyiség - korrelátumokat a fentiekben nem ok nélkül részleteztük. Ehhez a megközelítési csoporthoz tartozik jelen sorok szerzője által kidolgozott új mérési eljárás, a TKBS, melyről a Tehetség lap hasábjain először tudósítunk.

A TKBS lényegét tekintve egy csoportosan is kitölthető, 72 állítás megítélését kérő kérdőív. Az állítások tizenkét dimenzióba sorolhatók, melyek a vonatkozó kutatások szerint a személyiség egy-egy kreatív jellemzőjét képviselik. E dimenziók a következők:

Komplexitás preferencia, játékosság, kíváncsiság, türelmetlenség, gondolkodásbeli önállóság, önérvényesítés, eredetiség, nonkonformitás, energikusság, dominancia, kitartás, kockázatvállalás.

A TKBS ezt a 12 dimenziót méri és dimenzióként 6-6 állítás árnyalt megítélését kéri, ami kb. 20 percet igényel. A kiértékelést értékelő lap segíti, s az eredmények grafikusan is megjeleníthetők (kreativitási profil).

A teszt elméleti háttere, a kérdőív, a kiértékelés, a standard adatok, a Magyar Pedagógia 2006. évi 4. számában olvasható. A TKBS-nek elsősorban azok a pedagógusok a nyertesei, akik tehetségprogramba kívánnak kreatív diákokat kiválogatni.

*A szerző habilitált egyetemi docens,
a Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézete
Pedagógiai Pszichológiai Tanszékének ny. vezetője.*

Megjelent a lap 2010./4. számában.

A magyar tehetséggondozás történetének főbb állomásai

Sarka Ferenc

A neveléstörténetben az első feljegyzések inkább „a tehetséges ifjakról”, a velük foglalkozó tanárokról szólnak, mintsem intézményi szintű tudatos tehetségnevelésről.

Az első „iskola”, a Pannonhalmán 996-ban alapított bencés kolostor bizonyítéka Géza fejedelem és István királyunk bölcsességének, ma is aktuális gondolatának: „csak tanult emberek tarthatják fent a nemzetet, illeszthetik be Európába.”

A Szent Márton-hegyi kolostorban folyt

„tehetséggondozó munkának” köszönhető, hogy szegény sorsú gyermekből lett ekkor pap, tanár, katona. Az esztergomi székesegyházi iskola a XIV. században a jó eszű szegény tanulók kollégiumává lett, akik külföldi egyetemeken tanultak tovább.

Az intézményesített tehetséggondozó munka a XIX. században bontakozott ki. A kor kiemelkedő alakjai - köztük Széchenyi István - szerint „a nép általános műveltségének emelésével, kiművelt emberfők sokaságával, a kiváló képességek megbecsülésével foglalhatja el Magyarországot méltó helyét az európai kultúrában.” Tehetséggondozásunk meghatározó egyé-

nisége Harsányi István hitvallását az alábbiakban fogalmazta meg: „Vallom, hogy a szellemi tehetség az emberi értékvilág egyik legfontosabb és kimeríthetetlen forrása.”

A tehetséggondozás korszakai Harsányi István felosztásában:

Az első korszak a századfordulón indult el és tartott 1931-ig Nagy László haláláig. A második korszak 1935-ben kezdődött Sárospatakon és 1948-ig, a 8 osztályos általános iskola és a 16. évig tartó tankötelezettség bevezetéséig tartott. „A mozgalom és időszakának története két részre tagolódik. Az első időszakban bontakozik ki a református gimnáziumok mozgalma, a

másodikban - 1941-től - az állam is bekapcsolódik a munkába, s a kormány jelentős falusi tehetségvédelmi alapot létesít. A kiválogatás munkája itt is a Sárospatakon kikísérletezett módszerrel folyik, s ettől kezdve egymás mellett élő együttműködésben halad az állami és egyházi népi tehetségmentési munka Sárospatakon” (Valóság 1981.) Ebben az időszakban hozták létre a tehetséges falusi szegény tanulók gimnáziumi iskoláztatását segítő „állami keretben működő nevelőalapot”.

1979-ben, Somogyban indult a harmadik szakasz, amikor is megjelentek a különböző szakmai írások. A tudomány már kiemelten kezelte a témát, csak az „oktatási kormányzatnak kell lépnie.” A várt intézkedés első gyümölcse a Ranschburg Jenő által vezetett munkacsoport felállítása volt, melynek tagja lett az 1989-ben megalakuló Magyar Tehetséggondozó Társaság (MTT) első elnöke Gefferth Éva és alelnöke Herskovits Mária is. Az 1985. évi I. törvény az állam feladatának tekinti a tehetséges fiatalok képességfejlesztését. Ez a korszak 1989-cel zárul, amely gyökeres változást hozott az oktatásügyben is. Ez a korszak 1989-től indult, aminek munkáját az 1980-as évek hazai kutatásai és az 1987-ben megalakult Európai Tehetség Tanács (ECHA) szakmai tevékenysége

alapozta meg. Az MTT 1989-ben alakult meg Szegeden, amely tehetséggondozásunk történetében egyedülállóan tekintendő, hiszen egy civil szervezet áll a tehetséggondozás ügye élén. Csermely Péter irányításával 1996-ban kezdte meg munkáját a Kutató Diákok Országos Szövetsége, amely a kiemelkedően tehetséges középiskolásoknak biztosít kutatási lehetőséget hazai kutatóhelyeken. A minisztérium 2000-ben meghirdette az Arany János Tehetséggondozó Programot, aminek célja a hátrányos helyzetű kistelepüléseken élő tanulók élő tehetséges gyerekek esélyeinek javítása.

A 2000-2008 közötti időszak tehetséggondozó munkáját sokszínű, de egyéni kezdeményezéseken alapuló tevékenység jellemezte. Talán az volt benne a közös, hogy háttérben a Debreceni Egyetem Pedagógiai Pszichológiai tanszékének szakemberei álltak, Balogh László tanszékvezető irányításával. A sok, szakmailag magas szintű program egy iskolára, egy településre lett kidolgozva.

A rendszerszerű, egész megyére kiterjedő B-A-Z Megyei Komplex Tehetséggondozó Hálózati Program 2003-ban kezdte meg működését. Kidolgozója e cikk szerzője és Kormos Dénes kutató fejlesztő szakpedagógus. A program összefogta, felkarolta és

anyagilag támogatta az egyéni kezdeményezéseket, kiépítette a tehetségazonosítás és segítés megyei hálózatát, megteremtette a működés szakmai és anyagi feltételeit. A Miskolci Egyetem és a Debreceni Egyetem szakemberei tudományos háttérrel támogatták a pedagógusok képzését/továbbképzését, a tanórai és tanórán kívüli tehetséggondozói munkát. A programot hazai és európai szakemberek tanulmányozták és vitték jó hírét Európán kívülre is. A 2008-ban elindult Nemzeti Tehetség Program nagymértékben támaszkodott a B-A-Z Megyei tapasztalatokra is.

A magyar tehetséggondozás jelenlegi korszaka 2008-ban vette kezdetét a húsz évre szóló 126/2008 (XII.4.) OGY határozattal és a 152/2009. (VII.23.) Korm. rendelettel, amelyek lehetővé tették a Nemzeti Tehetségprogram kidolgozását, megteremtették a Nemzeti Tehetségalapot. Létrejött a Nemzeti Tehetségügyi Koordinációs Fórum az Új iskola, Új tudás, Új műveltség program részeként.

A szerző matematika-fizika – pedagógia szakos tanár, köznevelési szakértő, egyetemi oktató a Magyar Tehetséggondozó Társaság alelnöke.

Megjelent a lap 2009./ 4. számában.

Stresszforrások és megküzdést igénylő helyzetek tehetséges gyerekeknél

Pataky Nóra és Körmendi Attila

A tehetséges gyerekeket érő, megküzdést igénylő helyzetek változatosak. Egyrészt jelen vannak az átlagos képességekkel rendelkező gyerekekéhez hasonló (általános) megküzdést igénylő helyzetek, például kezelni a társak visszautasítását, konfliktusok a tanárokkal, ellenkező nemmel kapcsolatos problémás helyzetek, teljesítménnyel kapcsolatos problémák. Másrészt a tehetséges gyerekeket sok olyan sajátosság jellemzi, melyek további stresszforrások lehetnek, ezekből a legfontosabbak (Garland és Zigler, 1999; Swiatek, 2001):

- A tanítási szünetek nehezen kezelhetők a tehetséges gyerekek számára, mivel kevesebb a kihívás, nincsenek feladatok, valamint kevesebb a pozitív visszajelzés is. A strukturálatlan üres időszakok feszültséget, stresszt okozhatnak olyan gyerekek számára, akik nagy teljesítményekre képesek, de szociális képességeik nem biztos, hogy ugyanolyan magas szinten működnek.

- A tehetséges tanulónak folyamatos ingerlésre és intellektuális kihívásokra van szükségük. Ezért míg a tanórai ismétlések, összefoglalások szükségesek az átlagos képességű tanulók számára, a tehetségeseknek stresszforrást jelenthetnek (unalmas, monoton munka).
- Sok tehetséges gyermek számára fontos a függetlenség, a saját vélemény megfogalmazása. Ezzel izolálódhatnak társaiktól, valamint kevesebb társas támogatásra számíthatnak.
- A tehetségesek által elvégzett többletfeladatok (tanulmányi versenyek, szakkör, társak felzárkóztatása) további stresszforrások lehetnek.
- A siker és a kiemelkedő teljesítmény pozitív stresszt eredményezhet, mely ugyanúgy megterheli a vegetatív idegrendszert, mint a negatív stressz.
- A komplex gondolkodás és kommunikációs képességek közti aszinkronitás azt eredményezheti, hogy gondolataikat nem tudják megfelelően kommunikálni (túl komplex a gondolkodás ahhoz, hogy akár átlagos kommunikációs képességekkel közölni lehessen az eredményét). Milyen megküzdési stratégiák felé lehet a tehetséges tanulókat vezetni?

Az adaptív stratégiák hasonlóak a legtöbb gyerek által preferált stratégiákhoz:

- Késleltetés. A stressz forrásának időleges megszüntetése. (Például a tanulás megszakítása és más tevékenység vég-

zése hosszabb-rövidebb ideig.)

- Pozitív konfrontálás a stressz forrásával. (Ha a stressz forrása egy személy, akkor érdemes megbeszélni vele érzéseit, gondolatait.)
- Perspektívaváltás, átkeretezés. (Kihívásként vagy tapasztalatszerzésként értékelni a neheziséget, vagy humor alkalmazása a helyzetek kezelésében)
- Olyan képességek tanulása és fejlesztése, melyek segíthetnek a stresszkezelésben (idő menedzselése, szervezési képességek, feladatok szakaszolása, nemet mondás képessége).
- Támogató rendszer kialakítása (hobby, megbízható felnőttek, megbízható kortársak).
- Fizikai aktivitás fontossága
- Helyes légzéskoordináció, relaxációs módszerek alkalmazása.

Összességében megfogalmazható, hogy a tehetséges gyermek életében lehetnek olyan időszakok, mikor magasabb intenzitású pozitív és/vagy negatív stresszt élnek át, azonban ezek megfelelő pedagógusi, szülői reakciók és irányítás mellett, illetve hatékony megküzdési technikák elsajátításával jól kezelhetővé tehetőek.

A szerzők a Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézetének oktatói.

Megjelent a lap 2011/1. számában.

A pedagógus, mint tehetségmentor

Dr. Duró Zsuzsa

Tehetséges emberekkel gyermekkori emlékeikről beszélgetve gyakran elmondják, hogy életük során volt egy-egy olyan igazi tanáregyenység, aki óriási hatással volt rájuk. Bátorította őket, hogy higgyenek magukban.

Milyennek kell lennie a tanárnak ahhoz, hogy tanulást serkentő személylét váljon? Legyen hiteles, elfogadó és empátiákkal megérett.

A személyiség fejlődését elősegítő attitűdök közül talán a hitelesség a legalapvetőbb. Ha egy személy annak mutatja magát, ami, akkor olyan kapcsolatba lép a tanulóval, melyben nincs szükség álarcra, szerepre, és ez igen hatékonyra teheti munkáját. Az elfogadás, a bizalom azt jelenti, hogy a tanuló a maga érzéseivel egyedi emberként értékeljük. Bizalom abban, hogy a másik ember bizalomra érdemes. A személyes érzelmek elfogadása, melyek hátráltathatják vagy segíthetik a tanulást.

Az empátiás megértésnél a tanár a diák viselkedését az ő szemzőgéből képes megérteni. Ez a fajta megértés különbözik a szokásos értékelő jellegű megértéstől. A demokratikus veze-

tési stílus kedvez a képességek és a tehetség kibontakozásának. A tanári tevékenységnek a tehetségfejlesztés érdekében át kell alakulnia valamiféle segítő tevékenységgé.

Tudjuk, hogy sokszor nem könnyű a tehetséges gyerekekkel együttműködni az iskolában, különösen a kisiskolások esetében. Ha ugyanis a pedagógus ugyanannyit követel tőlük, mint az átlagtól, akkor ezek a gyerekek alulteljesíthetnek. A tehetséges és különleges adottságokkal rendelkező tanulókat adottságaiknak megfelelő nevelésben és oktatásban kell részesíteni, amihez természetesen hozzájárul a pedagógus személyisége is. Alulteljesítés esetén el kell gondolkoznunk a motivációt aláásó, nem megfelelő tanítási stratégiáról.

Látjuk tehát, hogy iskolai környezetben a gyermek fejlődését befolyásoló tényező maga a pedagógus. Sok pedagógus társunk gondolja úgy, hogy ő alkalmatlan a különleges képességű tanulók nevelésére és oktatására, ő csak „normál” osztályokban tud kiváló munkát végezni. Ez valószínűleg nem így van. Igaz, több munkát, odafigyelést igényelhet egy tehetséges gyerek, de megéri a befektetést. Mind a tanárnak, mind a gyerekeknek óriási sikerélményekben lehet része.

Mit is kell tehát tennünk? Először is embert kell formálnunk a gyermekből. A tanulók személyiségének minden értékes vonását gondos szakértelemmel és megérett humánummal kell kibontakoztatnunk. Így a jellemet, az akaratot, a közösségi szellemet, a motivációt. Természetesen fejleszteniük kell az általános értelmi képességeket is, amelyek minden pályán szükségesek az érvényesüléshez. A pedagógus legyen facilitátor, vagyis serkentse, segítse a gyermek ismeretsajátítását, személyiségfejlődését. Talán gyakrabban halljuk azt a kifejezést, hogy legyünk mentorok, (tanácsadók, pártfogók, idősebb barátok) akik támogatják a tanuló egyéni életútját, karrierjét. Hogy céljainkat elérhessük, nekünk is dominánsabb személyiségjegyekkel, készségekkel, széles érdeklődési körrel kell rendelkezniünk, hisz csak így tudjuk sokoldalúvá tenni a tanuló érdeklődését is.

Kívánom, hogy a későbbiek során minden pedagógustársamra mint meghatározó pedagógus személyiségre emlékezzenek egykori tanítványai!

A szerző tanító, gyermekpszichológus (Phd.), Comenius-díjas tehetségfejlesztési szakértő, kutatótanár; több publikációja jelent meg a tehetséggondozásról, a sakk képességfejlesztő hatásáról.

Megjelent a lap 2016./1. számában.

A tehetséges gyermekek tanárai

Prof. dr. Koncz István

„Felmerül a kérdés: fejleszthető-e a segítő pedagógus személyisége? A válasz: igen. A személyiségi pszichológiai szerveződése a külső (környezeti) és belső (öröklött és

szerezett) hatások függvényében alakítható, képlékeny, rugalmas és állandó változásra, nagyfokú alkalmazkodásra képes. A személyiség magába foglalja az ember lelki életének azon jellegzetességeit, tulajdonságait, megnyilvánulásait, amelyek egyértelműen megkülönböztetik őt másoktól, vagyis meghatározzák az egyén személyes stílusát és befolyásolják a környezetével való kapcsolatát.

A tehetséges tanulókkal foglalkozó pedagógusok személyisének alakítására

irányuló törekvések során a fejlesztés minden lépcsőjét szükségszerűen megelőző diagnózis kiterjedt az általános és a speciális jellemzők mérésére egyaránt. A pedagógus személyiségének azon területeit célszerű megragadni, amelyek különös szerepet játszanak a személyiségfejlesztő munka hatékonyságában. Például: pedagóguspálya motivációs háttere; munkával kapcsolatos igények vizsgálata; az önelfogadás mértékének mérése; én-erő vizsgálat; facilitatori jellemzők.

A tehetségfejlesztő tanárok - speciális szerepükre való – felkészítő kurzusain (elméleti municióra építve) egymás mellett szükséges fejleszteni a pedagógus személyiségét (reális önismeret, önértékelés, adekvát önkifejezés, reális hatástudat, énerő, kreativitás, energiagazdálkodás, kockázatvállalás, bánni tudás nehéz emberekkel, stb.) és jártasságot adni pedagógus-tanuló

közötti hatékony kommunikációhoz, illetve a tanulók személyisége felmérést és fejlesztést segítő technikák alkalmazása terén. Sajátos szerepet követel a pedagógustól a kreativitásból eredő sajátosságok, kísérőjelenségek feltérképezése és kezelése is (Mező és Mező, 2011.) Fontos szerepelem az is, hogy fel kell készülni az egyoldalú tehetségfejlesztés elkerülésére. Ezért nagyon fontos a teljes személyiség folyamatos felmérést és fejlesztését biztosító technikák készségi szintű jelenléte a pedagógus eszköztárában. Magának a tehetségesekkel foglalkozó pedagógusnak a személyisége többek között a személyiségtérkép, illetve a személyiségprofil készítésével ragadható meg.”

A szerző (1951) pszichológus (Phd.), egyetemi tanár, volt c. államtitkár.

Megjelent a lap 2016./2. számában.

Interjúkban olvashattuk

Harsányi István:

„1934-ben kezdtem Sárospatakon foglalkozni a tehetségvédelem megszervezésével. Azt mondtam: nem fecsérelődhet el egyetlen potenciális tehetség sem! 1935-re meg is szerveztem, persze nem egyedül – egyedül nem lehetett volna... Az igazgató tanács elhatározta, hogy minden diáktól – kb. 500-an voltak – év elején beszed egy pengőt. 1935 szeptemberére már volt egy alap, amely lehetővé tette, hogy behozzuk azokat a gyerekeket a kollégiumba, akik nem tudták volna kifizetni az első félévi kollégiumi díjat. Ettől az évtől kezdtük el a tehetségvizsgákat Patakon. A tanítók és a papok által bejelentett gyermekeket minden augusztus végén behívtuk, elbeszélgettünk velük, feladatokat állítottunk össze nekik –

ezeket persze mindig tökéletesítettük – 1941-re teljesen kidolgoztuk a magunk rendszerét. Az egész személyiséget, a jellemet néztük, a divergens tudást helyeztük előtérbe a konvergensen szemben. Annyira jól bevált ez, hogy évről-évre többen jelentkeztek, kitűnő gyermekeket sikerült így behozni a kollégiumba. Növendékünk volt államtitkár, később osztárak nagykövet, sok-sok egyetemi tanár, az ELTE egyik rektor helyettese.”

**Megjelent a lap 1993./1. számában.
Az interjút Mecséri István készítette.**

***

Szentágothai János (1912-1994)

Kossuth-díjas orvosprofesszor; tanszékvezető egyetemi tanár; anatómus, országgyűlési képviselő; 1976-1985-ig a Magyar Tudományos Akadémia elnöke:

„A tehetség az emberi tudat, memória mellett fajunk legtitokzatosabb tulajdonsága. Azt is mondhatnánk: a titkok titka... A nyelv- és a matematikai készség a gyermekkor első két készsége. Ezek kifejlődésében természetesen néhány kulcsinger kell, hogy működésbe lépjen. Ezt a kulcsingert minden gyerek először a családban kapja meg. Ezért a nagy család előnyösebb, mondhatni, áldás a gyerekeknek, hiszen nagyobb a lehetősége, hogy a számára legelőnyösebb inger jut el az agyba, az, amely az éppen rá jellemző tehetségző-

nára hat. Ezek az ingerek elindíthatnak egy olyan zseniális utat, amely újabb tehetségeket ad a világnak, a tudománynak és végül az emberiségnek. De egyetlen tehetség sem fejlődhet tovább külső impulzusok és saját akarateréje nélkül. Az adottság csak alap, a mű felépítése viszont küzdelmek, erőfeszítések, kudarcok és sikerek sora. Több, jóval több munkát igényel, mint amit élete során egy átlagember nyújthat. Vagyis a tehetség önmagában csupán lehetőség, van aki élni tud vele, van, aki eltékozolja.”

**Megjelent a lap 1993./2. számában.
Az interjút Mares Valéria készítette.**

***

Bitskey Tibor (1929-2015)

Kossuth-díjas színművész, a Nemzet Színésze:

„Sok mindenben hiszek, amiben mások nem. Hiszek a szerelemben, a barátságban; hiszek az emberségben, a tehetségben és hiszek az igazságban!”

Megjelent a lap 1993./3. számában. Az interjút Bokros Katalin készítette.

***

Buda Béla pszichiáter:

„Ha befolyásom lenne a nevelésre, akkor megpróbálnám a merev teljesítményelvét és a teljesítményelv alapján történő nevelői értékelést, a rejtett és nyílt rangsorolást megváltoztatni. Egyfajta örömelvű, önismereti, érzelmi fejlesztő nevelési struktúrát hoznék létre, amelyben megengedő utakat, alternatívát kínálnék az érdeklődéseknek és az önmegvalósító elképzeléseknek és volna rá fogadásom, hogy bizonyos idő után kiállná a próbát az a csapat, amelyet aztán egy véletlen-

szerű merítéssel össze lehetne vetni akármelyik elit iskolával. Megpróbálnám kritikusan felülvizsgálni az egész pedagógiai elméletet és gyakorlatot, és egy szabad és fejlesztő nevelést valósítanék meg! Az ösztönzésre és dinamikus fejlesztésre tenném a hangsúlyt!”

**Megjelent a lap 1993./3. számában.
Az interjút Bokros Katalin készítette.**

***

Dr. Kálmán Attila (1938-2015)

államtitkár; országgyűlési képviselő, matematika - fizika-ábrázoló geometria szakos középiskolai tanár; gimnáziumi igazgató:

„Azt helyesnek tartom, hogy általában az oktatáshoz, a tehetséggondozáshoz kapcsolódó fejlesztés, kutatás egy kicsit regionális ügy, mert ott a helyszínen jelentkezik majd minden a haszna is. Nagyon fontosnak tartom a tehetséggondozást, de fontosabbnak az oktatás általános színvonalának emelését, mert általa több tehetség kerülhet felszínre...Lé-

nyeges segítségnek az alapítványi rendszer előtérbe helyezését, a közalapítványok elterjedését tartom. Itt kellene lépniünk: hogy legyen egy-két megfelelő pénzügyi fedezett, független szakmai kuratóriummal rendelkező közalapítvány az iskolai tehetséggondozó munka segítésére.”

**Megjelent a lap 1993./4. számában.
Az interjút Százd Antal készítette.**

Nemeskürty István (1925-2015)

magyar-olasz-művészettörténész szakos középiskolai tanár; Balázs Béla-, József Attila-, Széchenyi-, Kossuth Nagydíjas, Corvin-lánc és Prima Primissima, stb. díjas író, irodalomtörténész, MTA doktor, egyetemi tanár; dandártábornok; volt könyvkiadói szerkesztő, a MAFILM vezetője, az MTV elnöke és a Magyar Művészeti Akadémia tagja:

„Az emberek félreértik a demokrácia szót. Mindig is félreértették és azt tanulták meg, hogy az emberek egyenlők, ami

erkölcsileg igaz, de mégiscsak vannak tehetségek és nem tehetségek. Ezt félnek kimondani az emberek...igen, legyen kitűnőek iskolája! A francia kormány tagjainak többsége évszázadok óta a kitűnőek iskolájában végez, akár igazságos ez, akár nem. Igenis, legyen, a kutyafejét!”

**Megjelent a lap 1993./4. számában.
Az interjút Bokros Katalin készítette.**

***

Petrovics Emil (1930-2011)

Érdemes-, és Kiváló Művész, Erkel-, Hazám-, és Kossuth-díjas zeneszerző; a Magyar Operaház igazgatója:

„A művészet tanítása, a tehetség gondozása tehát abból áll, hogy a mester felhívja a figyelmet azokra a buktatókra, hibákra, megoldatlanságokra, amelyeket a tehetség is lépten-nyomon képes elkövetni, mert annyira tele van mindazzal, amit mondani akar, hogy nem képes figyelni arra is, hogy hogyan is kell azt elmondani. A tehetség gondozása tehát a „hogyan” gondos mérlegelésén áll vagy bukik. A tanítvány évente többször változik, alkalmazkodni kell hozzá; fejlőd-

dik, visszafejlődik, stagnál, eszébe jut valami, semmi sem jut eszébe, válságba kerül. Ez a válság alkalmas arra, hogy megindokolja a semmittevést, a divatos kétségbeesést, ami megmenti az ifjú embert a cselekvés felelősségétől. Ilyenkor bátorítani kell, hogy vállalja a bajt, hogy merjen írni, ne féljen a kollégáktól, vállalja a kockázatot, nézzon szembe a kollégákkal, az elfogultakkal és a sznobokkal.”

**Megjelent a lap 1994./1. számában.
Az interjút Petrovics Eszter készítette.**

***

Lukács Sándor (1947)

Érdemes-, és Kiváló művész; Kossuth-, Jászai Mari-, Kazinczy és Prima Primissima-díjas színművész, költő:

„Talán furcsának tűnik, de én szerettem iskolába járni, pedig nem egy vidám időszakban voltam diák. Az ötvenes, hatvanas évek iskolája egészen más volt. Én azonban az akkori iskolában is jól éreztem magam. Ragyogó tanáraink voltak, akiknek nagyon sokat köszönhetek. Szívesen gondolok vissza a miskolci és a budapesti diákéveimre.

Tanáraink segítettek, biztattak és a bizalom nagyon fontos. Aki valamiben többet nyújt, mint a többiek, azt segíteni kell. Egyetértek azzal, hogy a tehetséget övni, ápolni kell. A gondoskodás és bizony a szerencse is nagyon sokat segít az embernek, hogy végül is a sors választotta útra lépjen és azon végig is tudjon menni.”

**Megjelent a lap 1994./1. számában.
Az interjút Száldi Antal készítette.**

***

Szörényi Levente (1945)

Kossuth-, Erkel-, és Magyar Örökség-díjas zeneszerző, szövegíró, az Illés-együttes gitáros, énekese::

„Nincsen veszedelmesebb ebben a mostan furcsa tülekedésben, mint az, ami kívülről nagyon könnyen össze lehet téveszteni a tehetséggel. Arról a fajta emberről beszélek, aki elsősorban az akaratát viszi keresztül és nem azt, ami benne van. Nem szabad abban hinni, hogy valaki azért, mert szerényen viseli tehetségét, majd egy áldott ember jóvoltából biztosan utat tör magának. Lehetnek ilyen véletlenek, de ezeket mindig az érdek diktálja. Nagyon komoly ára van az ilyesminek. Legtöbbször erkölcsi, nota bene, még politikai is. A legtisztább az, amikor a tehetség jó értelemben vett tudatossággal és a tehetség felismeréséből fakadó önrányítással, önmenedzseléssel párosul, ma, aki belekőp a tv-kamerába, az jópofa lesz és érdekes, mert eladható. Sajnos erre halad a világ. Ez azért veszedelmes, mert az igazi tehetség, aki szerényen meghúzódott, felismerve, hogy csak így lehet produkálni, félredobja azokat

az értékeket, amiket addig képviselt. Érzékelhető egy világfolyamat, amelynek szinte kapóra jön a tehetségtelen akarnokok kirajzása. Nem azért fontos neki a szereplés, mert bizonyítani akarnak, hanem azért, hogy manipulálni tudjanak. Ez a mai világ kulcsszava: manipulálni. Legjobban manipulálni a nem igazán tehetséges, akarnokokkal lehet, mert ők bármire felkérhetők, bármire képesek. El kell tehát dönteni, hogy az ember kinek a szolgálatába állítja a tehetségét. Aki erkölcsileg meg akarja magát tartani ebben a világban, az felkészülhet arra, hogy a kutya sem figyel rá. Ezért kellene olyan helyzetet teremteni, hogy ezek az emberek ne forduljanak magukba, ne legyenek meghasonlottak. Van egy mondás, amely szerint az igazi tehetség nem vész el. Nem a frászt! El tud veszni, legfeljebb majd az utókor meggazdagszik belőle, mint az Modigliani vagy Van Gogh esetében történt.”

**Megjelent a lap 1994./4. számában.
Az interjút Bokros Katalin készítette.**

Ádám György (1922-2013)

Allami- és Kossuth-díjas orvosprofesszor; agykutató pszichofiziológus, tanszékvezető egyetemi tanár; rektor; MTA Pszichológiai Intézet igazgatója, a TIT elnöke, akadémikus:

„Feltétlenül hiszek abban, hogy a kreatív, magas intellektusú gyermekeket igenis korán kell felsegíteni arra szintre, ahol optimálisan tudnak tevékenykedni. Feltétlenül hiszek abban, hogy ápolni kell a tehetséget; hogy aztán milyen szervezési módban, milyen pénzből, az egy más kérdés. A Magyar

Tehettséggondozó Társaság crédója, hogy ezt megszervezze, hogy előmozdítsa a tehetségvédelmet. En feltétlenül híve vagyok a tehetséggondozó mozgalomnak.”

**Megjelent a lap 1994./2. számában.
Az interjút Százdai Antal készítette.**

***

Hegedűs Géza (1912-1999)

jogász, magyar-történelem szakos középiskolai tanár; háromszoros József Attila-díjas író, színházi szakíró, könyvkiadó igazgató, tanszékvezető egyetemi tanár

„Valljuk be, a nagy tehetségként indulók többségének be kell érnie a mesterségbeli tudás felső fokával. Azzal is kiemelkedik az átlagból, örömeiket lelik mesterségük gyakorlásában, de a világot csak a valódi tehetség viszi előre. Ezért annyira fontos, hogy mindenki, akinek az a dolga, keresse, segítse a valódi tehetségeket.”

Megjelent a lap 1994./4. számában. Az interjút Gedényi Éva készítette.

***

Czeizel Endre:

„Engem a téma azért motivált, mert ismertem Kondor Bélát, többször találkoztam Latinovits Zoltánnal, mondhatom, hogy Huszárk Zoltán a barátom volt. Őket zseniális kortársaim között tartom számon. Igaz, hogy nehéz emberek voltak, mint a kivételes képességű emberek általában, összeférhetetlenek, túl kritikusak a társadalommal és önmagukkal szemben. Ez magyarázza a megszállottságukat és szabálytalanságukat. A tehetséget nem lehet satuba zárni. Láttam, hogy Isten adta tehetségüket hogyan égetik el. Aztán eltemettük őket és akkor felébredt a társadalmi lelkiismeret-furdalás. Mert csak a temetőben jövünk rá, hogy mit veszítettünk

velük. Ez a tehetség féltés volt az oka annak, hogy a tehetségügy a kedvenc témámmá vált... Az iskola nagyon szűken méri a gyermekek sokszínű tehetségét. Keveset teszünk azért, hogy a gyermekek között a tehetség legyen a mérce, a kihívás. Pedig nagyon sok, a jövőnk múlik azon, hogy a kivételes adottságúakat meg tudjuk-e találni és meg tudjuk-e becsülni.”

**Megjelent a lap 1995./1. számában.
Az interjút Százdai Antal készítette.**

***

Popper Péter (1933-2010)

pszichológia- logika-filozófia szakot végzett; valláspszichológus, terepeuta, egyetemi tanár:

„A valódi tehetség áttör a körülményeken, fölhasználja a lehetőségeket. Az alkalom mindig jön, csak észre kell venni. Ha valaki elkallódik, akkor nem volt igazi tehetség. Valami hiányzott belőle. Például a szívósság, az elszántság, a lemondás... Az 1950-es évek vége felé nagy viták voltak az irányított művészetéről. Égnek emelt orral vonyítottak fiatal művészek, hogy micsoda alkotások rekedtek bennük, mert őket irányították ideologikusan, meg anyagilag... Azt mondtam: nektek elment az eszetek, ahol a művészet és a tudomány virágzott, ott mindig irányították az alkotókat. II. Gyula pápa magához kérte Raffaele urat, mutatott neki egy üres falfelületet és elmondta neki, hogy mit és kiket szeretne ott egy freskón látni. A festő nem sértődött meg, hanem festett egy ragyogó képet. A tehetségnek nincs szüksége mentsvárakra...”

kozást nem szabad lebecsülni, amikor egyszer csak bevilan valami. Ugy csodálkozik rá a világ dolgaira, mintha először látná azokat. Fejére esik Newton-nak az alma. Mindenki magától értetődőnek veszi, hogy az alma leesik a fáról. Ezer évenként egyszer jön egy ember, és ebben problémát lát és eljut a gravitációig. Rengeteg kutatónak pusztul el a baktériumtenyésztete és dobja ki. Fleming azt mondja: itt valami öli a baktériumokat. Talán a penész: és eljut az antibiotikumig. Vagy a golyóstoll, a század nagy üzlete. A magyar származású feltalálója fozított, a nedves füről kigurult a labda a betonra, húzott egy nedves vonalat és ő megbabonázva nézte és azt mondta: ír. És megcsinálta, hogy egy golyó forog a festékben és egy vonalat húz. Akármennyire a team-munka van előtérben, gondolat és ötlet nélkül nincs tudomány.”

**Megjelent a lap 1995./2. számában.
Az interjút Százdai Antal készítette.**

Vannak tehetségek, akik módszeresen tudnak csak haladni. De vannak óriási gegmenek is. A heurisztikus gondol-

Lékó Péter (1979)

nemzetközi nagymester sakkozó; világbajnok: U16; Európa-bajnok: U12, U14 – ekkor, 14 évesen, minden idők legfiatalabb nemzetközi nagymestere lett; többszörös felnőtt világbajnokjelölt és sakkolimpikon (kétszeres ezüstérmes); világválogatott; legmagasabb Élő-pontszámát (2763) 2005-ben érte el, ami mindmáig a legmagasabb, amit magyar sakkozó elért.

„Ahhoz, hogy valaki valamiben a legjobbak között teljesítsen, kevés csak a munka, a szorgalom. Elérhet egy szintet a sakkban is, lehet akár nagymester is, de világbajnok az nem. Ehhez született adottságok is kellenek. Másrészt viszont sok tehetség elkallódik akkor, ha nem szorgalmas.”

Megjelent a lap 1995./3. számában. Az interjút Blázsik Zoltán készítette.

***

Tolnay Klári (1914-1998)

kétszeres Kossuth-díjas, Erdemes-, és Kiváló Művész, a Halhatatlan Társulat tagja.

„A tehetségem nem az én érdemem, velem született valami. Semmi okom és jogom nem volt elbizakodottnak vagy túl beépültnek lenni, mert ez az egész nem az én érdemem, hanem ez egy adottság, ami kötelez. Hogy mire? Arra, hogy mindezt visszaadjam az embereknek. Hogy közvetítem az írók mondanivalóját, hogy szép perceket szerezzek az embereknek, hogy megírkassam vagy elgondolkoztassam őket.”

Megjelent a lap 1995./4. számában. Az interjút Bokros Katalin készítette.

***

Benedek István (1915-1996)

Szent-Györgyi Albert-, és Széchenyi-díjas orvosprofesszor; író, művelődéstörténész, egyetemi tanár, intézeti igazgató.

„A tehetségnek nincs önálló génje. Nem örökíthető úgy, mint egy dominánsan átörökített betegség. Kétségtelen, hogy vannak családok, amelyben a zenei, a matematikai, az írói vagy egyéb tehetség az átlagnál sokszorta gyakoribb. A Benedek családban tagadhatatlan az írók, irodalmárok gyakorisága. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a tehetséget egymástól

örököltük, hanem a génkonstellációnk jellegzetesen az irodalomra hangolódott. A hajlamhoz még legalább két dolog kell: egyfelől maga a tehetség, másfelől olyan külső helyzet, ami a tehetség kibontakozását lehetővé teszi.”

Megjelent a lap 1996./1. számában. Az interjút Szárdi Antal készítette.

***

László Gyula (1910 – 1998)

Széchenyi-díjas régészprofesszor; tanszékvezető egyetemi tanár; képzőművész.

„Azt üzenem a mai fiataloknak, hogy éljenek a mában gazdagon s ezt a gazdagságot keressék a múltban, mert az megvolt ott is. Egy honfoglaló magyar az nem szablya, nem nyereg, nem kengyel, hanem ember. Tehát az embert keressék és az emberen keresztül tanítsák a múltat.

Ne a múlton keresztül az embert, az emberből bontsák ki a múltat. Mi örökösei vagyunk a múltnak, s ezt valahogy tudatosítani kell a gyermekekben is. Tehát a pedagógusoknak úgy kell beszélni a múltról, hogy a jelen értsen belőle.”

Megjelent a lap 1996./2. számában. Az interjút Bokros Katalin készítette.

***

Bujtor István (1942-2009)

Balázs Béla-díjas színművész, filmrendező; közigazdász.

„Én egy igazán tehetséges ember mellett nőttem föl, aki a testvérem volt és úgy hívták, hogy Latinovits Zoltán. Ő nap mint nap küszködött a gondolattal, hogy megint színpadra vagy kamera elé kell állnia. Nap mint nap a nulláról indult el. Hogyha valaki azt hiszi magáról, hogy jaj de tehetséges, az nekem gyanús. Miatta nem vettem komolyan a pályámat, mert Zoli annyira mindannyiunk fölött állt, hogy úgy éreztem, hogy reménytelen följutni az ő szintjére. Talán ez volt a

szerecsém is, mert nem voltak bennem gátlások, hiszen úgy sem lehetek első. Azt hiszem életemben akkor volt a fordulópont, amikor Zoli meghalt. Attól kezdve olyan érzésem volt, hogy most már vigyázni kell, mert kötelez, hogy az öccse vagyok, ezután már semmit sem szabad félvállról vennem. Oda ugyan nem tudok feljutni, ahol ő volt, de meg kell próbálnom. Azóta veszem nagyon komolyan a munkámat.”

Megjelent a lap 1996./2. számában. Az interjút Gedényi Éva készítette.

Gyurkovics Tibor (1931-2008)

gyógypedagógus, pszichológus; József Attila-, Kossuth-, és Magyar Örökség díjas író, költő; a Magyar Művészeti Akadémia alelnöke, a Magyar Írók Egyesületének elnöke:

„A Völgy utcai részlegben dolgozott Pertorini Rezső, aki Csontváryról írt egy igen érdekes könyvet. Vele úgy kerültem kapcsolatba, hogy amikor a Kreutzer szonátából szindarabot írtam, szerettük volna, ha Latinovits játssza a főszerepet. Akkor felkerestem kezelőorvosát, Pertorinét, mert Zoli elég rossz állapotban volt, hogy eljátszhatja-e ezt a darabot, amiben leszűrja színpadon a feleségét. Ez pszichésen igen megterhelő lehetett számára. Írtam egyszer Szindbádról egy beszélgetéssorozatot, amelyben Ruttkai Éva, Dayka Margit, Nagy Anna szerepelt és természetesen Zoli is. Akkor jöttünk össze szorosabban és nagyon kellemes emlékeim vannak róla. Zseniális ember volt, Istenáldotta tehetség, örült tehetség, kordában tarthatatlan tehetség. Túlzásaival, hibáival együtt a legnagyobb magyar színészek közé tartozik. Hogy mondjam? Ez a férfi telitalálat volt. Egy ilyen arc, egy ilyen fej, egy ilyen alkat! Kellő magasság, bársonyos hang, nagyon enyhe tájszó-

lás, amit ő nagyon szépen tudott alkalmazni és a pattogatott betűi. Az egész habitusa arra volt rendelve, hogy szeressék a színpadon. Elementáris erejű alkotó, ha olasz vagy francia színész, ma a világ legnagyobbjai között tartanak számon. Depresszióját kezelték s ezek az antidepresszánsok erős szájszárazságot okoznak és ő le akarta győzni ezt a kellemetlenséget, ezért az artikulációja időnként modorossá vált. Milyen hősiiesen csinálta a Szindbádöt is!...Én impulzív ember vagyok, ami működik, lüktet, abba én beszálok, természetesen ezt is függetlenül a politikától. Ami pedig legnagyobb ajándék, az a vers. A verset nem lehet előkészíteni, kierőszakolni, a vers sokszor évekig ülepszik le benned, a sejtékben, a véredényekben, amíg a felszínre kerül. Es akkor valami csodálatos összpontosulás keletkezik, amely egyetlen kép villanásából vagy egy évek alatti présből kiindul és végigpörgeti a maga képi-zenei megvalósulását, megszüli önmagát. Ez gyönyörű, ez isteni adomány, mondhatnám kegyelem.”

**Megjelent a lap 1996./4. számában.
Az interjút Százdi Antal készítette.**

***

Vizi E. Szilveszter:

„A neuron hálózat bonyolult kapcsolatokat hoz létre. Ez a gondolkodási különbözőség az alapja a demokráciának, nevezetesen hogy mindenki a kellő kritikával, de valami újat tud hozzátenni a világhoz. Az egyszerű parasztember, aki pipákat farag vagy Borsos Miklós szobrászművész. Ez a különbség az, amiért csodálatos az ember, s ami magát a fejlődést garantálja.”

Megjelent a lap 199. számában. Az interjút Százdi Antal készítette.

***

Andorka Rudolf (1931-1997)

Akadémia-, Széchenyi-, és Magyar Örökség díjas szociológia professor, akadémikus, egyetemi rektor:

„Nagyon fontos egy társadalom számára, hogy legyen egy bizonyos egyetértés a normákat illetően és a társadalom azokat megtartsa, ugyanakkor a társadalmi fejlődésnek nagy mértékben az az útja, hogy vannak egyes személyek és ezek általában a tehetséges és bátor emberek, akik a normák megújítására vállalkoznak. Mást akarnak, mint ami van. Az összes vallásalapítót ide lehet sorolni, de leginkább Jézust. Ő egyértelműen megszegte az izraelita társadalom felső rétege által kötelezőnek tartott normákat. Megségezte a normákat és ezzel alapított meg egy új vallást, a kereszténységet. Szókratész is megségezte a korabeli athéni társadalom normáit és ezért öngyilkosságra kényszerítették. Giordano Bruno megségezte a barokk kor egyházi normáit és ezért máglyán égették el. Ők mind normaszegők voltak. Batthyány Lajos is valami mást akart, mint ami a korabeli Habsburg monarchiában a politikai norma volt, és ennek megfelelően bántak el vele. Hadd mond-

jak egy normaszegőt, akit nem lehet az említett hősök közé sorolni. Arra a derék emberre gondolok, aki a hetvenes évek közepén megvásárolta a konzervgyárak által kidobott meggy-magokat. Elültette azokat és a magokból meggyfa lett, amiket eladott. Ezért normaszegőnek nyilvánították és büntetőpert indítottak ellene. Ha ma valaki ezt tenné, azt mondanák rá: igazi vállalkozó, akinek ragyogó ötletei vannak. Ilyen normaszegő személyekre volt szükség ahhoz, hogy a társadalom megváltozzék. Tehát bizonyos értelemben a devianciának lehet pozitív oldala is...A tehetség nem koncentrálódik a társadalom jómódú családaira, hanem a társadalom minden rétegében előfordul. Nagyon fontos tényező, hogy a tehetség nem ér sokat szorgalom és kemény munka nélkül. Itt a tanároknak nagy a felelősségük. Ha azt látják, hogy valamelyik tanulójuk tehetséges és szorgalmas, akkor azt segítsék! A tehetség igazából akkor bontakozik ki, ha nincs magára hagyva.”

**Megjelent a lap 1997./2. számában.
Az interjút Bokros Katalin készítette.**

***

Pokorni Zoltán

magyar-történelem szakos középiskolai tanár; a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezetének alapító elnöke, oktatási miniszter; országgyűlési képviselő, pártelnök, parlamenti frakcióvezető és bizottsági elnök, polgármester:

„A differenciált képzés két sarokpontra épül: a tehetséggondozásra és az esélynövelő, szocializáló felzárkóztatásra. Ezeket én fontosnak tartom. Ugyanakkor ha elfogadjuk az ahány iskola, annyi program elvét, amit a Nemzeti Alaptanterv sugall, akkor nem tudjuk a fejlesztő pedagógiai programokat, célokat érvényesíteni, adott esetben kontrollálni, segíteni.”

Megjelent a lap 1999./1. számában. Az interjút Bokros Katalin készítette.

Közel kerülni a természethez

Látogatóban Lacza Márta és Dékány Ágoston képzőművész házaspárnál

Lacza Márta (1946) *Munkácsy-díjas képzőművész:*

„A képzőművész őszintesége egyben művészi hite is. Az emberek többsége hozzáértően ítéli meg a műveket, még ha ők olykor felszínes, de aktuálisan divatos stílusokat kedvelnek is. Az örök emberi értékeket közvetítő munkákra mindig szükség lesz, és mindig lesznek, akik fontosnak tartják a mély mondanivalót tartalmazó alkotásokat s elutasítják a könnyed, a meghökkentést kiváltani akaró, csak díszként használható munkákat. Ezért a művészetnek nagy a felelőssége napjainkban, nagyobb talán, mint bármikor volt. A felgyorsult élet, a mind több egyéni nehézség, az egyre globalizálódó válságok között jobban szüksége van a gondolkodó, szellemi és lelki elmélyülést kereső embernek arra, hogy a művésztől nyerjen megnyugvást, lelki támaszt. Ez az, amiért alkotni érdemes.”

Dékány Ágoston (1948-2015) *Képzőművész:*

„Az emberek mintha szégyellnék érzelmeiket, pedig az érzelm természetesen emberi jelenség s akkor lenne a legnagyobb baj, ha érzelmek nélkül kellene élnünk. Úgy látom, hogy egyre inkább hiányzik a világból a szeretet. Engem érdekel az ember s a régészet közeli munkámból fakadóan az is, hogy mit, milyen nyomot hagynak majd maguk után a világban. Egy-egy lelet feltárásakor annyi szeretetre utaló jelet találunk! Az amulettekből, az elhelyezett díszes tárgyakból látszik, régen mennyire odafigyeltek egymásra az emberek. Ez ma már általában nem így van.”

**Megjelent a lap 1999./3. számában.
Az interjút Százdai Antal készítette.**

***

Zsolnai József:

„Nem vagyok naiv, álmodozó. Tudom, nem lehet máról holnapra megváltoztatni a világot, az iskolarendszert sem. Ez lassú, sziszifuszi munka, de program nélkül nem megy. Azt javaslom a pedagógusoknak: dolgozzon még akkor is, ha úgy gondolja, nem lesz belőle semmi, de etikai értelemben nem mondhatja, hogy nem vágott bele. Próbálkozzon, kísérletezzon, a világot provokálni kell. Én is csinálom a dolgom, és eszem ágában sincs elkeseredni, munkásságomat abbahagyni. Nyomot kell hagyni magunk után, hátha 100 év után lesz csak fontos a Zsolnai pedagógia.”

Megjelent a lap 2002./1. számában. Az interjút Udvarhelyi András készítette.

***

Dr. Balogh László:

„Szakszerűbbé kellene tenni a tehetségazonosítást; ki kellene alakítani a tanórákon a hatékonyabb differenciálási formákat a tehetséges tanulókkal; a tehetséggondozás iskolán kívüli lehetőségére is jobban kellene építenünk; minden iskolában be kellene vezetni a tehetség tanácsadást; a mentori program is kevésbé terjedt el a hazai viszonyok között; a gyorsítás is sokféle lehetőséget kínál az intenzív fejlesztésben; a programok jelenleginél átfogóbb pszichológiai hatásvizsgálatát is ki kellene alakítani.”

Megjelent a lap 2004./1-4. számában. Az interjút Százdai Antal készítette.

***

Freund Tamás (1959)

Széchenyi-díjas neurobiológus, agykutató, akadémikus, kutatóintézeti igazgató:

„A civilizált társadalmakban rohamosan terjednek a pszichiátriai és neurológiai betegségek. Ennek oka az információ-robbanás révén az agyunkra nehezedő adaptációs nyomás. Az emberi agy nem egy ilyen információ-özön feldolgozására lett kitalálva. A nyomás alól pedig éppen ezért keresi a kiutat. Egyre többen kiköltöznek a nagyvárosokból, a drog vagy alkoholizmus világába menekülnek, illetve ha megpróbálják feldolgozni a szelektálatlan információ-áradatot, akkor

annak folytonos sikertelenség, frusztráció az eredménye, aminek hosszú távú következményei a már említett agyi betegségek... A betegségek kutatása mellett jó eredményeket értünk el a tanulási és memória folyamatok szempontjából kulcsfontosságú agyhullámok keletkezési mechanizmusának megértésében. Ezek az eredmények hozzáegíthetnek majd a hatékonyabb tanulási módszerek kialakításához, kreatív gondolkodó képességünk fejlesztéséhez. „

**Megjelent a lap 2009./1. számában.
Az interjút Százdai Antal készítette.**

***

Csőregh Éva (1932-2015)

Apáczai Csere-díjas főiskolai tanár, festőművész, író:

„Csak az alkotás az, ami életben tartja az embert. Én elmondhatom, hogy roppant értelmes életet éltem. A kulcsszó, az alkotás, a tágan értelmezett alkotás, amibe nem csak a létrehozott mű, hanem az emberi kapcsolatok kialakítása és megtartása is beletartozik. A jót megéltem, a rosszat túléltem, ez az értelmes élet titka. Elégedett vagyok azzal, amit elértem, alkottam, mert úgy érzem, hogy ami képességeimből tellett, azt elvégeztem. Ma már lényegében csak azt csinálom, amihez kedvem van, és élvezem a szabadságot, mert az nélkülözhetetlen az alkotáshoz.”

Megjelent a lap 2007./1. számában. Az interjút Százdai Antal készítette.

Hámori József (1932)

Széchenyi-díjas biológiai professzor; agykutató, akadémikus; volt egyetemi rektor, miniszter és a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke:

„Nekem az általános hiedelemmel szemben az a véleményem, hogy valamiben, valamilyen szinten mindenki tehetséges. Kivéve természetesen a patológiás eseteket, azokat, akik valamilyen szervi, idegrendszeri károsodás folytán meghatározott keretek közé szorultak. Tehetséges az, aki valamiben az átlag fölé emelkedik, valamilyen dologban, amit az emberek fontosnak tartanak, többre képes. A tehetség alapja lehet éppen a balláb is. Mint Puskás Öcsié volt, aki amellet még a focizás tartozó egyéb képességekben is kimagasló teljesítményre volt képes. Véleményem szerint a gyermekek tulajdonképpen tehetségesnek születnek, s nagy többségük a környezetük korlátozása révén válik átlagos képességű fiatallá, majd felnőtté. A tehetség alapja a kérdés. A kisgyermek is állandóan figyel, kérdez, tanulja a világot, saját személyiségén keresztül próbálja a külső ingereket befogadni, átalakítani és hasznosítani. Mi felnőttek azonban folyton leintjük őket amikor kérdeznak, s az átlag felé tereljük eredendő kreativitásukat, kioltva ezzel bennük a tehetség alapjait. Sokszor ezt teszi az iskola és ezt teszi a család is. Pedig a gyermeki kíváncsiság megőrzése nagyon

fontos ahhoz, hogy az ember eredetét alkosson. Einstein élete végéig megőrizte gyermekei kíváncsiságát és ebből fakadó kreativitását. Nagyon fontos tehát, hogy a gyermek kérdéseit komolyan vegyük, s válaszoljunk azokra, s ezzel újabb kérdések feltételére ösztönözzük őket, megtartva ezzel eredendő kíváncsiságukat. Fontos, hogy mielőbb és minél többet beszéljünk a gyermekkel, meséljünk neki, hogy képzelőereje kibontakozhasson. Ha a gyermek elképzel valamit, akkor az agyában a neuronok között új kapcsolatok létesülnek, s ez minőségi fejlődést eredményez. Vannak tehetségterületek - ilyen a zene, a matematika - amelyekben az adottság korán megmutatkozik, s ennek megfelelően a célzott fejlesztést is hamar meg kell kezdeni, s minél előbb sikerélményhez kell juttatni a gyermeket. A sikerélmény nagyon fontos motiváló erő, ezért fontosak a különböző versenyek. Ide kell sorolni a másik motiváló erőt, a családot is, amelynek támogató, elismerő szerepe nagyon sokat jelent a gyermek későbbi, felnőttkori teljesítménye, sikere szempontjából is.”

**Megjelent a lap 2002./2. számában.
Az interjút Százdí Antal készítette.**

***

Karmos György (1935)

orvosprofesszor; egyetemi tanár; a Magyar Tudományos Akadémia Pszichológiai Kutatóintézetének volt igazgatója:

„Állatkísérletekben olyan kísérleti paradigmákat dolgoztunk ki, amelyek humán vizsgálatokat modelleztek. Sokpólusú multielektrodót fejlesztettünk ki, amely segítségével az agykéreg egyes rétegeiből származó jelek keletkezésének időbeli és térbeli eloszlását vizsgálhattuk. Első nemzetközi együttműködésünk a Helsinkii Egyetemen alakult ki, és először mutattuk ki az általuk embernél vizsgált kiváltott potenciál komponens agykérgi keletkezési helyét. Budapesten rendeztük meg 1987-ben az Agykutató Világkongresszusát, ahol részt vettek New Yorki Albert Einstein Orvosi Egyetem hason-

ló kutatási módszereket alkalmazó kutatói is, akikkel közös kutatásokat kezdünk. Majd Ulbert István kollégámmal az állatunk állatkísérletekben használt multielektrodót úgy módosítottuk, hogy epilepsziás betegeken is alkalmazható legyen. Akiknél a gyógyszeres terápia eredménytelen, eltávolítják a beteg agyrészt. Ehhez pontosan meg kell határozni a kóros területet. Ilyen betegeknél lehet beépíteni a majdan eltávolítandó agykéregbe a mi multielektrodunkat. Először a Stanford Egyetemen alkalmaztuk, ma már a budapesti Idegsebészetben is végeznek korábbi tanítványaim ilyen vizsgálatokat.,,

**Megjelent a lap 2010./4. számában.
Az interjút Százdí Antal készítette.**

***

Bagdy Emőke

pszichológiai professzor; ny. tanszékvezető egyetemi tanár:

„Az egészségpszichológia, a pozitív pszichológia is fontos a számomra, mert ennek alapelmélete életképebb, mint más modell. Azt üzeni, ne a hiányokkal foglalkozzunk, hanem azzal, amink van, és fejlesszük azt a képességet, aminek van belső alapja. Az optimizmus, altruizmus, reménység, a jövőre irányulás mind minket segít, egészségesebbé tesz. Ezt tanítom, művelem, terjesztem. Hiszek abban, hogy alapjában mindnyájunkban ott lakik a „jó ember”. Ha nem vagyunk beszorítva, agyon frusztrálva, túlterhelve, akkor kinyílik az

életkedvünk, életerőnk és képesek vagyunk a flowra, az áramlásélmény átélésére, a belefeledkező önátadás boldogságára, az élet élvezetére és örömeire. Mivel ezek az élmények pozitív módon visszahatnak az egészségünkre, a jövőt azt kívánja, hogy mindezt tudatosan elősegítve próbáljuk életünk részévé tenni. Közösségi lények vagyunk, csak együttműködve érhetünk el kedvező változást. Ezen ügködöm magam is. Ez az én ars poétikám.”

**Megjelent a lap 2011./2. számában.
Az interjút Százdí Antal készítette.**

Túteljesítő

tehetségekről alig eső szó az alutjeljesítő mellett. A tanulók kategorizálásához általában az elvárás (amit intelligencia-és képességtesztekkel mérnek előzetesen) és a teljesítmény (vagyis amit a felvett teljesítmény teszt eredményként kimutat) közötti eltérést szokták felhasználni, ami megmutatja, hogy az adott tanuló képességeihez mérten, vagy netán alul, vagy felül teljesít-e. A túteljesítés alapvetően talán nem képesség, hanem személyiségfüggő: van, aki vizsgálathelyzetben kevésbé szorong, magabiztosabban teljesít, jobb

az önértékelése, míg hasonló kvalitású társa személyiségproblémái miatt gyengébben teljesít feladathelyzetben. Van kutató, aki ezekkel ellentétben az elvárás és a teljesítmény eltérést mérési hibaként definiálja, mivel ennek figyelmen kívül hagyása szerinte feltételezheti azt az elméleti helyzetet, hogy a tanuló képességei fölött teljesít.

Forrás:

Dr. Tóth László: Tehetség-kalauz, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1996.

A Matehetsz tehetség-hálózat 10 éve

Rajnai Gábor

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács (NTT) közel tíz évvel ezelőtt hirdette meg „Tehetségpont” cím elnyerésének lehetőségét a tehetségsegítést tudatosan folytató oktatási intézmények és

más szervezetek számára. Az eredeti cél az volt, hogy a jelentős részben szigetszerűen működő tehetségfejlesztő műhelyek, a helyi, térségi tehetségsegítő törekvések szakmai megerősítést és támogatást kapjanak, valamint a tehetségpontok kialakuló hálózata segítse a jó gyakorlatok cseréjét.

Cél volt az is, hogy a hálózat az indulástól terjedjen ki a Kárpát-medence magyar lakta területeire.

A tehetségpontokkal szembeni alapvető követelmény, hogy – az egyes rész-képességek figyelésén túl – foglalkozzanak a tehetség-megnyilvánulások felismerésével, fejlesztésével, gondozásával, az erre épülő tanácsadással, és természetesen működjenek együtt más tehetségműhelyekkel.

A tehetségpontok száma és eloszlás. A tehetségpontok száma az elmúlt tíz évben folyamatosan bővült és jelenleg közelít az 1500-hoz. A Tehetségpont cím viselésének lehetősége a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége (Matehetsz) által kidolgozott regisztráció¹ útján nyerhető el.

A regisztrált tehetségpontok 92 %-a az országhatáron belül, amíg mintegy 8 %-a a környező országokban működik. Jelentős a számuk a Közép-Magyarországi régióban, Hajdú-Bihar, illetve Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben, amíg az indokoltnál kevesebb van néhány Dunántúli megyében. A határon túl főként Erdélyben, Vajdaságban, Felvidéken és Kárpátalján működnek tehetségpontok.

A tehetségpontok közel kétharmada oktatási intézményi bázison működik, így a hálózat kiterjedése alapvetően leköveti a települések oktatási intézményi ellátottságát. Így annak eredményeként, hogy az oktatási intézményi

hálózat továbbra is vonul ki a hátrányos helyzetű kistérségi környezetből, tehetségpont is kevés alakul az ilyen térségekben. Ezekben a térségekben a kistérségeken élők számára indokolt a tehetségsegítés elérési feltételeit, vagyis az esélyeit javítani.

A tehetségpontok többsége általános iskolai és középiskolai, de szép számban óvodai bázison is, amíg közel 10 %-a felsőoktatási intézményhez kötöttent működik. A tehetségpontok 10 %-os köre a fiatal-felnőtt és felnőtt korosztályt célozzák.

A fenntartói kötődés szerint közel 300 tehetségpont non-profit, vagyis alapítványi és egyesületi bázisú, és jelentős számban vannak önkormányzati fenntartású közművelődési intézmény, illetve kisebb számban jelen vannak non-profit gazdasági társaságok is.

A tehetségpontok a regisztrációt követően kérhetik a Matehetsz által kidolgozott feltételek szerinti működésükre vonatkozó szakmai akkreditációt, majd három év után annak megújítását is. Az akkreditáció speciális „minőségbiztosítási” követelmények² szerint történik. Jelenleg a tehetségpontok közel 40 %-a minősített, vagyis Akkreditált, illetve Akkreditált Kiváló státuszban működik. Ezekkel a tehetségpontokkal szemben egyre növekvő elvárás a hálózati kapcsolataik szisztematikusan építése és fenntartása.

A tehetségpontok működésében – a szakmai hitelesség mellett – kiemelt igény a stabilitás. Ennek alapja a társadalmi, intézményi környezet általi elfogadottság, valamint a működés fenntartásában a pozitív motiváció megteremtése lehet, aminek a létrehozása sok erőfeszítést igényel. Részben a környezeti feltételek változásai miatt egy-egy tehetségpont aktivitása szükségyszerűen meginog, megszűnik. Annak érdekében, hogy a nyilvános adatok hitelességét megőrizzük az elmúlt években két alkalommal – legutóbb 2017-ben – szűrtük ki az inaktív tehetségpontokat.

Hálózati kapcsolatok: A tehetségpontokkal szemben fontos igény, hogy aktívan vegyenek részt tehetségsegítő hálózatban, működjenek együtt más

tehetségműhelyekkel. Így már a kezdeti tervek között szerepelt az is, hogy a tehetségpontok hálózata intézményközi módon is segítse a megnyilvánuló tehetségek fejlődését és életútjukat, eközben szükség szerinti mobilitásukat. Tíz év hálózatépítő munka után indokolt áttekinteni a kitűzött célok teljesülésének helyzetét, a továbblépés perspektíváit.

A nyilvántartott tehetségpontok – különösen a regionális hatókörrel működő akkreditáltak – a hálózat legaktívabb és leginnovatívabb szereplői, így részben az ő segítségükkel folyamatosan fejlődtek a tehetségpontok közötti szakmai hálózati kapcsolatok. Ezek a kapcsolatok sokszor helyi és térségi közös programok szervezésében, esetenként kiterjedtebb és tartósabb szakmai együttműködésben nyilvánulnak meg. Némi fejlődés érzékelhető a helyi és térségi hálózati együttműködés terén a tehetségek intézmények közötti követésében és felkarolásában. További fontos feladat egy-egy tehetségpont számára a kapcsolatok építése, legyen az a támogató szülői háttér, a szakmai és gazdasági alapon segítő vállalkozói szféra, vagy a jó gyakorlatok és közös programok mentén kialakuló tehetségpont/intézményi szereplők bevonása.

A tehetségpontok számára fontos lehetőség, hogy működésük során építsenek a más hálózatokkal való együttműködésre. Ebben elsődleges lehetőség a térségi és szakágazati Tehetségsegítő Tanácsok köre. Számuk ma már eléri a százat, és arra szerveződtek, hogy kisebb-nagyobb térségenként, vagy egyes szakterületekre, speciális adottságokra építve összefogják a tehetségsegítő szakemberek körét.³ Szintén hálózati kapcsolatépítésre ad módot az utóbbi években meghirdetett Európai Tehetségpont Hálózat,⁴ illetve az általi bázison napjainkban kiépülő Minősített Tehetségsegítő Műhelyek köre.⁵

Új kihívások: Az elmúlt tíz évben a hazai tehetségfejlesztés tekintetében jelentősen megváltozott a jogi környezet, de a tehetségpontok jelentős száma is új helyzetet teremtett a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács, illetve a Ma-

¹Részletek a Matehetsz honlapján található: www.tehetseg.hu

² Az akkreditációra vonatkozó információk a www.tehetseg.hu portálon, illetve az aktuális lehetőségekről és a bejelentkezetteknek a feladatokról a Matehetsz, illetve a Nemzeti Tehetségpont Irodája ad közvetlen és részletes felvilágosítást.

³Bővebben a <http://tehetseg.hu/tehetsegsegito-tanacsok> felületen

⁴Bővebben a <http://tehetseg.hu/europai-halozat> felületen

⁵Részletek a <http://www.ujnemzedek.hu/szotar/minositett-tehetseggondozo-muhely> felületen

A Tehetség-hálózat a Tehetségek Magyarországa EFOP 3.2.1-15-2016-00001 című kiemelt projekt biztosította forrásból, illetve a Nemzeti Tehetség Program vonatkozó pályázataiból, a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége koordinálásában működik.

tehetsz számára. Az elmúlt években egyrészt a Köznevelési Törvény és a végrehajtási jogszabályok újrafogalmazták a tehetségsegítéssel kapcsolatos intézményi feladatokat, ami részben a tehetségsegítést támogató szakemberek, vagyis a mi sikerünk is. Másrészt lezajlottak a Magyar Gênioz és Tehetséghidak programok, majd elindult a Tehetségek Magyarország Program, amelyek mindegyike a megvalósítás során segítette, illetve feltételezte a Tehetségpontok hálózatát.

A tehetségpontok hálózata egyrészt ma már realitás, másrészt potenciális további lehetőség a Kárpát-medencei, illetve a hazai tehetségsegítést további fejlődésére. Nyilvánvaló, hogy a tehetségálózat növekedése, illetve az új szereplők megjelenése miatt a jövőben új módon kell segíteni a működési stabilitásuk fenntartását, a szakmai munkájuk további erősítését, valamint a hálózati kapcsolatuk kiterjesztését, a hálózati munkamegosztás és szerepvállalás fejlesztését.

Egyértelműnek látszik, hogy az egyik előrelépési lehetőség a kommunikációs eszközök adta lehetőségek jobb kihasználásában rejlik. Ehhez intenzíven fel kell használni a klasszikus személyes kontaktusok megteremtése mellett az elektronikus felületek adta lehetőségeket. Ezekkel az eszközökkel fontos megteremteni mind a tehetségpontok jobb önkifejezési lehetőségét, mind pedig az adaptálható jó tapasztalatok hatékonyabb keresési lehetőségét. Több figyelmet kell fordítani arra, hogy a rendelkezésre álló kommunikációs eszközökkel is segítsük a tehetségpontok hálózati együttműködését, a tapasztalatok cseréjét, a tudás-transzfer esélyeit, majd a tehetségek szükség szerinti és egyben lehetséges mobilitását.

A leírtak a tehetségpontok aktuális helyzetéből a sokszínű halmaz csak néhány elemét emelte ki. Azonban ezekből is látható, hogy mind a tehetségpontoknak, mind a hálózatoknak szisztematikusan meg kell újulnia, vagyis igazodnia, illetve alkalmazkodnia kell a folyamatosan változó helyzethez. Ez egyrészt az eredményes működés bázisa, másrészt a hálózat erejének és túlélésének záloga.

A cikk szerzője arra kéri az olvasó tehetségsegítő szakértőt és/vagy aziránt érdeklődőt, hogy az írásban megfogalmazott gondolatokkal, megállapításokkal, felvetésekkel kapcsolatban küldje el véleményét, javaslatait a [Matehetsz](mailto:info@tehetseg.hu) részére az info@tehetseg.hu címre, ezzel is segítve a közös bölcsességre épülő továbblépés esélyét.

*A szerző
a NTT hálózatfejlesztési bizottság vezetője*

A Tehetségek Magyarország program aktuális állásáról

Bajor Péter

2016 elején az Új Nemzedék Központ Nonprofit Közhasznú Kft. és a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége által létrejött konzorcium megkezdte a „Tehetségek Magyarország” kiemelt projekt (EFOP-3.2.1-15-2016-00001) megvalósítását. A projekt átfogó célja a tehetséggondozás működő rendszereinek összekapcsolása és koordinációja, a hozzáférés egyenlőtlenségeinek korrigálása, a tehetség kibontakoztatására lehetőséget nyújtó programok támogatása, továbbá az érintettek környezetének bevonása a minél hatékonyabb beavatkozások érdekében.

A szakmai feladatokat a konzorciumi partnerek szétosztották, így a projekt megvalósítása dinamikusan zajlik. Rövid áttekintést adunk a Matehetsz által megvalósult tevékenységekről a projekt időtartamának első másfél éve alapján.

Tutorhálózat kialakítása: A Tehetségek Magyarország program egyik alapeleme a tutorhálózat fokozatos kialakítása a konvergencia régiókban. A tutori segítség során a programban részt vevő 5–12 évfolyamos, a konvergencia régióban élő vagy tanuló fiatal 10 hónapon át **az egyéni fejlődéséhez szükséges személyes, komplex szemléletű tehetségsegítői (tutor segítői) támogatást kap** a tehetsége kibontakoztatásához fontos területeken. A tutorhálózatban a tutor – a tanulót körülvevő pedagógusokkal, szakemberekkel, családtagokkal egyeztetett módon – szakszerű tanácsadói, kísérő tevékenysége mellett koordinálja, szélesíti a fiatal tehetségének kibontakozási körét, lehetőségeit. Mostanra lezárult a 2017-es tutorálási időszak: a konvergencia régiókban **38 fő tutor 324 tanulót** segített 10 hónapon át. 2018 januárjától pedig **több mint 700 fiatal és 80 fő tutor** kezdte meg a közös munkát.

Csoportos programok: A korábbi évekből már ismert **csoportos programok megvalósítása** a Tehetségek

Magyarország program fontos része. Ezen programok keretében elsősorban felkészítő szakkörök, gazdagító programok, valamint tematikus táborok megvalósítását támogatja. A csoportos fejlesztéseket célzó felhívások I. üteme (2017 tavasz) keretében **3 400 tanuló bevonása** történt meg. 2017 szeptember végén hirdettük meg új felhívásunkat, ami a mostani (2017-2018-as) tanévre vonatkozik. Ennek keretében a köznevelési intézmények (és kisebb részben más szervezetek is) különböző tehetségtérületen tehetséges tanulók számára tartanak gazdagító fejlesztéseket, továbbá műhelybeszélgetést is szerveznek a tehetséggondozás (helyben) releváns kérdéseiről. A tanév végére várhatóan **további mintegy 9000 gyermek/tanuló** fejlesztése fog megtörténni kiscsoportos többsített programsorozatok keretében.

Ösztöndíjprogram: A tehetséges tanulók egyedi, sokszínű fejlesztési igényének kielégítése érdekében a Tehetségek Magyarország program egyik kiemelt feladata a tehetséges **fiatalok ösztöndíjjal való támogatása**. A projekt teljes időszakában, az ösztöndíj programba bevonni kívánt tehetségek száma minimum 2.000 fő. Olyan tehetséges és kiemelkedően tehetséges, 5-25 éves kor közötti, a konvergencia régióban élő vagy tanuló gyermek, fiatal részesülhet ösztöndíjban, aki a Tehetségek Magyarország program egyes fejlesztő elemeiben már részt vett. A Tehetségek Magyarország programba bevont gyerekek, tanulók közül 2016-ban 70 fő a 2017/18-as tanévre **344 fő nyert ösztöndíjat**.

Egyéni támogatások: A diák-ügyfélszolgálaton és a mérések során felszínre került, az egyéni és csoportos fejlesztési programokba beválogatott, illetve a tutorrendszerben segített gyerekek, tanulók és fiatalok támogatását szolgálja az **egyéni tanácsadás**, illetve a tehetség- és **pályatanácsadási konzultáció** lehetősége. A projektelelem célja, hogy a fiatalok egyéni képességeit, lehetőségeit figyelembe véve **személyre szabott tanácsadást, segítséget, mentális és készségfejlesztő támogatást** nyújtson. A Tehetségek Magyarország programba bevont fiatalok számára lehetőséget biztosítunk

arra, hogy egyéni és kiscsoportos formában a tehetségük kibontakoztatását segítő személyiségfejlesztő programokon is részt vegyenek.

A program keretében törekszünk egy országos lefedettségű ellátói hálózat kialakítására, illetve az egységes szolgáltatás biztosítása érdekében **speciális tehetség-tanácsadási protokollt** dolgoztunk ki. A projekt zökkenőmentes megvalósításában a több mint 300 főből álló **pszichológusi és tehetségfejlesztői szakember adatbázisunk** áll rendelkezésünkre, akik részt vettek a konvergencia régiók területéről összesen több mint 50 fő 5, 10, vagy 15 órás tehetség-tanácsadásában.

Képzések: A Tehetségek Magyarország projekt követelményeit és a tehetséggondozói folyamatok tapasztalatait alapul véve letisztítottuk képzési portfóliónkat, és mintegy húsz PAT, valamint szintén húsz rövidebb, az NSZFH által engedélyezett képzést kínálunk, amelyeken a részvétel ingyenes. A képzésekkel kapcsolatban jelentős módszertani fejleménynek számít, hogy a Matehetsz a személyes kapcsolatteremtés lehetőségét biztosító **kontaktórák** képzések mellett az eddigieknél hangsúlyosabban bevezette az **e-learning megoldásait**. A projekt indulása óta kontaktalkalmas, akkreditált képzéseink keretében tehetséggondozás témában eddig **1659 fő továbbképzése** történt meg, továbbá szakmai műhelybeszélgetések keretében több, mint **5 403 fő szakember** került bevonásra.

A 2017 év során kifejlesztettük az első hét **e-learning képzési kurzusunkat**. Ezek felnőttképzési engedélyeztetése megtörtént, az első képzési ciklus - mintegy 140 fő bevonásával - 2018 elején sikerrel lezárult.

Online fejlesztések: A Tehetségek Magyarország projekt keretében fontos feladatunk az online fejlesztő szolgáltatások népszerűsítése a csibesztura.hu, illetve a tehetség.hu oldalon. A **csibesztura.hu** oldalon a korábbi 20 mellett kifejlesztésre került **további 5, kognitív képességterületet fejlesztő játék**, illetve a pedagógusi feladatkiosztást segítő Csibészmérce modul. (A felületen továbbra is biztosítjuk a korábban kidolgozott 500 tantárgyi gyakorló feladatsor használatát.) 2017

első félévében a fiatalok számára indítottunk játékos Bajnokságot, a második félévben pedig **több mint 4000 érdeklődő** pedagógus és tehetségfejlesztő szakember ismerkedhetett meg közelről az oldal használatával.

A tehetséghálózat erősítése: A Tehetségek Magyarország projekt egyik célja, hogy folytassuk a korábbi években megkezdett, jelentős nemzetközi elismeréssel működő Kárpát-medencei tehetséghálózat továbbfejlesztését, bővítését, minőségbiztosítását. Feladatunk a tehetséghálózatban levő tagok tevékenységének koordinációja, a hálózat szakmai és informatikai rendszereinek támogatása, fejlesztése. **A tehetséghálózat szakmai és technikai erősítése** növeli a tehetségek kibontakozásának esélyeit, a földrajzi vagy szociális okokból elzárt fiatalok lehetőséget kapnak tehetségük azonosítására, a fejlesztő programokba történő bekapcsolódásra. A szakmai erősítés és az együttműködés keretében a tehetséghálózat tagjainak munkatársait rendszeresen megkeressük, segítségüket kérjük, képzéseket, programokat hirdetünk számukra, valamint az általuk ismert tanulókat célzó pályázati lehetőségeket kínálunk. A tehetséghálózat munkatársainak együttműködése a teljes hálózat értékének fokmérője. A Matehetsz által koordinált Tehetség hálózatban a 2016-os minősítési eljárásban **142**, 2017-ben pedig **180 tehetségpont** nyerte el az **akkreditált vagy az akkreditált kiváló tehetségpont** címet.

A fenti eredmények és tevékenységek csupán a leghangsúlyosabb pontjait tükrözik a nagyszabású Tehetségek Magyarország Program megvalósításának, amit rendezvények, fejlesztési programok, utazási támogatások is színesítenek. Összességében azonban elmondható, hogy (a projektek életében rendszeres ellenőrzések elismerő megfogalmazását idézve) az előírt indikátorok és számszerűsített eredmények megvalósítása 2018 márciusáig arányosan előrehaladt.

a szerző: a MATEHETSZ ügyvezető elnöke

Aforizmák

„Minden gyermek első álma, hogy úrhajós legyen, ám a szülők csak nevetnek rajta. Amikor 12 éves koromban először nyilatkoztam, hogy világbajnok leszek, mindenki komoly maradt.”- Lékó Péter sakkosztály. (1995./2. szám.)

***

„Valamiben mindenki tehetséges, csak szem kell, aki észreveszi.” – Pogány Judit (1944) Kossuth-, és Jászai Mari díjas színművész, Erdemes Művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja és Koltaai Róbert (1943) Jászai Mari-díjas színművész, filmrendező, Erdemes művész. (1995./4. szám.)

***

„Nem csak tehetség és tudás, türelem is alkotás” (Goethe) – Tolnai Klári színművész. (1995./4. szám.)

***

„Sok sikert kívánok ennek a remek lapnak!” – Sztankay István (1936-2014) Kossuth- és kétszeres Jászai Mari díjas színművész, rendező, Erdemes művész, a Nemzet Színésze. (1996./1. szám.)

***

„A tehetség isteni adomány, visszaélni vele emberi gyarlóság.” – Benedek István orvosprofesszor (1996./1. szám.)

***

„A tehetség Isten ajándéka, élni kell vele és nem visszaélni.” – Komár László (1944-2012) énekes. (1996./1. szám.)

***

„Ma a legnagyobb Tehetség ahhoz szükséges, hogy mindennek ellenére megtaláljuk a boldogságot a világban.” – Csongrádi Kata (1953) színésznő, énekes, író. (1996./2. szám.)

***

„Veszélyes dolog a tehetség. Boldogságot okozhatunk vele, de a bennünk lévő ördög is kézbe kaparinthatja.” – Huszti Péter (1944) színművész, rendező, egyetemi tanár; rektor; művészeti doktor (DLA); Kossuth-, Jászai Mari-, Magyar Corvin-lánc díjas, Erdemes-, és Kiváló művész, a Nemzet Művésze. (1996./3. szám.)

A program a Tehetségek Magyarország EFOP 3.2.1-15-2016-00001 című kiemelt projekt biztosította forrásból, a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetség szervezésében valósul meg.

WONDEx

GYORSNYOMDA

Kis példányszám
költséghatékonyan.

Nagy példányszám
gyors határidővel.

Nem tudja, hogyan érdemes
megvalósítani az elképzelését?
- Tapasztalt szakmai ügyfél-
szolgálatunk segít benne.

Színes nyomtatást szeretne
fotó minőségben?
- Professzionális géppark.

Egyedi ötlete van?
- Grafikai szerkesztés -
kreatív ötletekkel.

Grafika - Dekorműhely:

3526 Miskolc, Szeles u. 27. Tel.: (46) 506-510 Email: dekor@wondex.hu

Webáruház: www.wondex.hu

Wondex Kft.

Válogatás a TEHETSÉG folyóirat borítóiból

